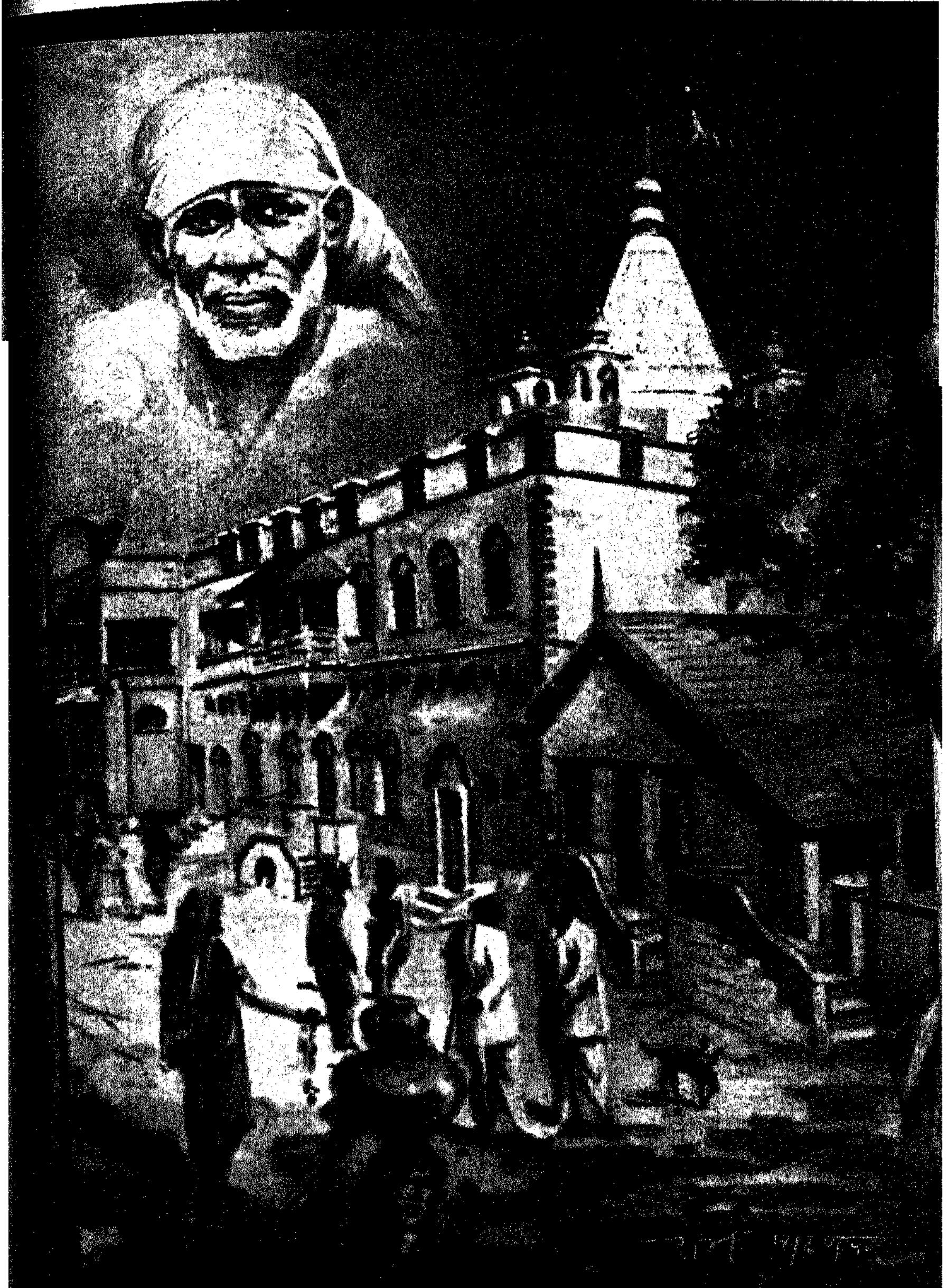

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ

स्थापना १९१६

साईबाबांच्या
मूर्ती पूजेची भांडी

व

चांदीचे

सोन्याचे

मोत्यांचे

सर्व प्रकारचे दागिने तयार करणारी मुंबईतील विश्वास सुप्रसिद्ध पेढी

ई. आर. मालपेकर
जिनेकर चाळ, ठाकुरद्वार, मुंबई नं. २

ट. नं.
२९६३१

श्री साई वा कसुधा

आपल्या वाक्यास येणारे दुःखभोग निमूटपणे भोगणेच प्राप्त आहे. पूर्व कर्मानुसार ते आपल्या वाक्यास आलेले असतात. भोगल्याशिवाय तें संचित संपत नाहीं. तें ज्याचें त्यानेच भोगायचें असतें. तें भोगून संपत्तिं हाच खरा उपाय आहे. इष्ट, अनिष्ट, सुख वा दुःख कांहीं असो. तें पूर्व संचितानुसार अमृत किंवा वीष आपल्या वाक्यास आलेले असतें, तें भोगून मोकळे ब्हावयाचें. त्याबद्दल आनंद किंवा दुःख कांहीं मानावयाचें नाहीं. आपल्या वाक्यास जें जें येईल तें तें निमूटपणे सोशीत जावयाचें. सारा भरिभार भगवंतावर टाकावयाचा. ही त्याची इच्छा असें मानावयाचें व सदासर्वकाळ त्याचें चिंतन, त्याचें नामस्मरण करीत रहावयाचें, म्हणजे तोच आपली सर्व काळजी वहात असतो. काया, वाचा मनेकरून सर्वसर्वी त्याला शरण जावयाचें; सदा सर्वकाळ त्याच्या चिंतनानं रहावयाचें, म्हणजे त्याची करणी आपणाला समजून येईल. तो आपल्या भक्ताला केवळांही अंतर देत नाहीं.

— श्रीसाईसचित्

श्रीसाईलीला

[शिरडी संस्थानचे अधिकृत मासिक]

वर्ष ४१ वै

जून १९६२

[अंक ३ रा

: संपादक :

गो. वि. क्षीरसागर

वार्षिक वर्गणी रु. ५ (ट. ख. सह)

टे. नं. ६३३६१

: कार्यालय :

‘साईसिकेतन,’ डॉ. अंबेडकर रोड, खोदादाद सर्कल जवळ, प्लॉट नं. ८०४,
वी, दादर, मुंबई १४

प्रिय वाचक—

मागील अंकी जन्माची सार्थकथा यावर लिहिलेले संपादकीय स्फूट आपण अवलोकन केले असेलच. व्यवहारी जगांत मृत्युपासून सुटका होऊन, दीर्घायुष्य प्राप्त करण्याकडे प्रत्येक जीवाची घडपड चालू असतेच. कांहीही झाले तरी, मृत्यु अद्द आहे हैं माहित असून मुद्दां व त्यापासून सुटका होणे शक्य नाही, हैं सर्वांस ज्ञात असून मुद्दां, मनुष्य प्राण्याची त्यापासून परावृत्त होण्याची किमया साध्य करण्याचे काऱ्य अहर्निश चालूंच आहे. लौकिक जगांत बाल्यावस्थेपासून तों वृद्धापकाळापर्यंत गंडेदोरे, नवस सायास, देवदेवस्की, बुवांचे आशिर्वाद, प्रसाद, ताईत वैगेरे अन्यमार्गांनी दीर्घायुष्याची किळ्ठी आपणांस मिळावी म्हणून प्रयत्न चालू असतात. रोगजर्जर शरीर व्याधिपासून मुक्त व्हावै म्हणून बुवांची कृपा आपणांवर व्हावी म्हणून प्रयत्न करणारे महाभाग या जगांत कांही थोडे नाहीत. परंतु सारासार विचार व विवेक सोडून ज्यावेळी मनुष्यप्राणि वागुं लागतो, त्यावेळेस त्याची कीव करावी असें वाढू लागतें, भगवंतांनी सांगितल्याप्रमाणे “वासांसि जीर्णानि यथा विशाय। नवानि गृहणाति नरो पराणि ॥ असें तर आत्म्याचे व शरिराचे वर्णन केलेले आहे, शरिराचा त्याग करून आत्मा (जो अमर आहे) नवीन शरीर धारण करतो, ही वैदिक धर्मांची शिकवण अद्याप आम्हांस पटत नाही, असेंच खेदानें म्हणावै लागतें.

शरीर रक्षितो धर्मः ॥ ज्यामुळे आपल्या शरिराचे रक्षण होईल असाच धर्म आपण आचरण केला पाहिजे. म्हणजे तो व्याधिविरहित व दीर्घकालपर्यंत मृत्युपासून भय विरहित राहील; याचा अर्थ मृत्युपासून त्याला भय नाहीच असा मात्र नाही. जरा मरण ही अवस्था मनुष्यमात्राचे ठिकाणी आहेच. त्यापासून त्याला सुटका नाही.

व्याधिविरहीत शरीर किंवा ज्याला आपण निकोप प्रकृति म्हणतों ती साध्य करणे आपलेच हातीं आहे. तुकोबाराय म्हणतात त्याप्रमाणे तुझें आहे तुजपाशी । परि जागा विसरलाशी ॥ किंवा भगवंतांनी सांगितल्याप्रमाणे धर्मेन हरते व्याधि । धर्मेण लभते यशः । या उपदेशाचे अनुकरण केल्यास आपण व्याधिविरहीत होऊन दीर्घायुष्य मिळवूं शकतों. परंतु व्यसनाधिन जीवन घालवून, कनक, कामिनी, अभक्ष भक्षण, व्यभिचार या तारुण्यावस्थेतील आमिषांना पायवंद न घातल्या मुळे होणारे हाल व त्याकरितां भोगावे लागणारे कष्ट हे स्वयं निर्भित्त असतात आणि नेमके ह्याचवेळीं परमेश्वरी कृपेची आठवण होऊन आपण परमार्थ मार्गानें जाऊं म्हणून विचार करूं लागतों. परंतु नक्की मार्ग न सांपडल्यामुळे, अनुचित प्रकार आपणांस परवायास मिळतात. भौंदु लोक परमेश्वरी कृपा आपलेवर आहे व आपण दुराराध्य रोग व

व्याधि बप्या करूं शकतो असें शिष्यमंडळाचे एक वर्तुळ (Vicious Circle) निर्माण करून, व्याधिने जर्जर झालेल्या लोकांस आपल्या जाळ्यांत पकडतात. अर्थात् अशा भोंदुना “ऋद्धिसिद्धि” साध्य नसतेच, परंतु केवळ नाडलेल्या कमकुवतपणाचा फायदा घेतां येईल तोंपर्यंत ध्यावा व त्याचे धनावर स्वतःची तुमडी भरावी यापेक्षां त्यांत कांहीं नसतें. तुकोबाराय म्हणतात, “तुका म्हणे ऐशा नरा मोजूली माराव्या पैजरा” किना “तुका म्हणे ऐसे संत । जिते घालावै मार्तीत” यापेक्षां त्यांचीं किंमत आस्त नसते.

साधु कसा ओळखावा व त्याचे ठिकाणी देवत्व आहे काय हैं सांगणे कठीण नाहीं. बुवा म्हणतात, जे कां रंजले गांजले । त्यांस म्हणे जो आपुले । तोची साधु ओळखावा । देव तेथेची जाणावा ॥ इतक्या साध्या व सोप्या ओवीत तुकोबारायाने साधूचे वर्णन केले आहे; आणि म्हणूनच खप्या अर्थातॆ शिर्डीचे साईबाबा हे देवत्वास पोहोचले होते यांत संशय नाहीं. महारोग्याची स्वतःसुश्रुशा करणारे आमचे बाबा, गांवांत कोणी उपाशीं नाहीं. अशी खात्री पटेपर्यंत अन्न न घेणारे साईबाबा, पांच घरीं भिक्षा मागून जें निकृष्ट अन्न मिळेल ते ग्रहण करणारे साईनाथ, अंगावर एक कफनी व डोक्यास एक कापड गुंडाळणारे निरीच्छ सत्पुरुष, कधींही धन संचय न करणारे साई, परस्तीकडे कधींही नजर वर न करणारे साधु पुरुष, जगांत फार विरळा असतात. खन्या अर्थातॆ बाबा हे साधुपुरुष होऊन गेले व त्यांचा आशिर्वाद ज्यांना पाहिजे असेल त्यांनी सद्गुणाची कांस घरून, अनन्यभावे बाबांची स्मृति डोक्यांसमोर ठेऊन वागल्यास, त्यांचा उद्धार होणे मुळीच अशक्य नाहीं. शेवटीं श्रीबाबांचे चरणी हीच प्रार्थना की:—

गोदावर्याः प्रवाहे विलसति यदुहक्या श्वतो योजनै कम् ।

प्रादुर्भूत्वा ऽत्मभूत्या ऽनिशजनितमहे शोलाधि क्षेत्र धास्ति ॥

सर्व ज्ञातीय वृद्धैः विविधजनपदा आगतैः स्तूयमानः ।

पूर्ण ब्रह्मैव साक्षाद्विजयति भुवनम् पावयन् साईनाथः ॥

साईभक्तांना अपूर्व सवलत

साईलिला मासिक व त्रैमासिकाचे १९५४ पासून आजपर्यंतचे शिळक असलेले अंक प्रत्येकीं दोन आण्यास मिळतील. थोडेच शिळक आहेत. पुन्हां मिळणार नाहीत. त्वरित मागवा. बाबांची सुंदर चित्रे जाहीरात शेवटचे पानावर पहा.

—व्यवस्थापक

मृत्युचे भय मानसीं धरूं नको-

माणसाला मरणाचे मोठे भय वाटत असते तें कां बरे ? कारण मृत्युचे गूढ व मृत्युचा महिमा केवढा मोठा आहे है समजलेले नसते. शिवाय मी आणि माझे या मायेने तो गुरफटलेला असतो. म्हणून त्याला देहाबहूल भारी आसक्ति वाटत असते.

मनुष्य प्राणी जन्माला येतो. तो लहानाचा मोठा होतो. त्याला कोणती तरी स्थिति प्राप्त होते आणि काळांतराने तो मृत्यु पावतो. या तीन स्थिति प्रत्येक माणसाच्या वाट्याला येतच असतात. त्या यावयाच्याच, जन्मल्यानंतर बालपण, कुमारपण, तदणपण व वृद्धावस्था अशा एकेक पायरीने मनुष्य कर वर चढत जातो, व शरीर जीर्ण झालें म्हणजे तें पडते. एक जीर्ण वस्त्र टाकून नवीन वस्त्र परिधान करावें, तसेच या देहाचे आहे. मरणे व पुनरपि जन्म घेणे या क्रिया अव्याहत चालू आहेत. या जगांत मृत्यु नसता तर ? त्याची तुम्ही कधीं कल्पना केली आहे कां ? तसें असते तर मनुष्य प्राण्याला या जगांत रहायला जागा व पुरेसें खायला मिळणे शक्य तरी झाले असते कां ? म्हणून जनन आणि मरण या क्रिया जगांत अव्याहत चालू आहेत. जगांत जशी मौज आहे तरीच मरणांतही मौज आहे. तीं कोणाला ? जाणणाऱ्याला ! मनुष्याच्या मानेवर मरणाची तखार लटकत नसती तर तो किती बेतालपणे वागला असता याची कल्पनाही करवणार नाही. मनुष्याच्या वाट्याला मरण है आलेच पाहिजे. परंतु मरणाचे महत्व व त्याचे रहस्य आपण समजून घेतलें पाहिजे. वृद्धापकाळामुळे थकलें भागलेलें किंवा रोगांनी जर्जर झालेलें शरीर जाऊन दुसरे नवीन शरीर प्राप्त व्हावयाचे, हीं स्थिति वांछनीय नाहीं कां ? मग मृत्युला भ्यायचे कां म्हणून ? मृत्यु हा नवजीवन देणारा आहे. तेव्हां त्याच्याकडे पाठ न फिरवतां त्याचे आपण आनंदाने स्वागतच केले पाहिजे. हें जानी मनुष्यच समजूं शकतो व प्रत्येकाने मृत्युसंबंधीचा हा महिमा समजून घेण्याचा जरूर प्रयत्न केला पाहिजे.

जुनीं पुराणीं वस्त्रे टाकून आपण नवीं व स्वच्छ वस्त्रे आनंदाने स्वीकारीत नाहीं कां ? त्याचप्रमाणे या देहवस्त्राचे आहे,

मृत्युला भितो कोण किंवा भ्यायचे कोणी ? ज्याने जन्मा आल्याचे सार्थक केले नाहीं त्याने. जन्माचे सार्थक कशांत आहे है येथे वेगळे का सांगितले पाहिजे ? या जीवनांतील प्रत्येक क्षण आपण सकर्मीत घालविला पाहिजे. त्यासाठींच तर हा जन्म आहे. एका क्षणाचाही दुरुपयोग करावयाचा नाहीं. अशा रीतीने जो वागेल त्याचा मविष्यकाळ केव्हांही उज्ज्वलच असणार, त्याने मृत्युला भिण्याचे काय बरे कारण ?

त्याग कशाचा ?

तुमचे जीवन त्यागमय बनले पाहिजे. त्याग कशाचा व कसा करावयाचा? अध्यात्म मार्गात कोणत्या प्रकारच्या त्यागाची जरूरी आहे, कोणत्या भावना आपण जवळ केल्या पाहिजेत, तसेच आम्हांला कोणता हष्टीलाभ झाला पाहिजे, याचे स्वामी रामदास यांनो केलेले विवेचन या लेखांत घाचा.

बा ह्योपचारी त्यागाने अर्थीत घरदार सोडून अरण्यवास पत्कारल्याने, कपड्यालत्त्यांचा त्याग केल्याने किंवा अशाच प्रकारच्या दिलाऊ त्यागाने ईश्वरप्राप्ती होईल असें समजूनका. घरदार, बायका मुळे सोडून अरण्यवासे पत्करलेल्यास देव पावला आहे असें मानूनका. बाह्योपचारांनी, दिलाऊ त्यागाने देव जवळ येतो असे मुळीच नाही. तुमच्या तसल्या त्यागाकडे देव द्वंकूनही पहात नाही. तो पहात असतो तुमचे अंतर्मन, हुमच्या मनाने त्याग केला पाहिजे. तुमचे मन सर्व प्रकारच्या भोगांपासून अलिस राहू शकले पाहिजे. त्यासाठी निर्मयत्व आले पाहिजे. मनाने पत्करलेला तो खरा त्याग. आम्ही आमचे जीवन सर्वत्र ईश्वराला समर्पण केलेले असले म्हणजे झाले. आम्ही त्याच्या प्रकाशांत, त्याच्या चितनांत रात्रांदिवस वावरू लागले पाहिजे. जे कांही करतो ते त्याच्यासाठी अशी मनाची वृत्ती झाली पाहिजे. त्यासाठी तुम्ही अरण्यवास पत्करला पाहिजे असें नाही. घरांत, आपल्या कुटुंबांत राहूनही तुम्ही प्रत्येक गोष्ट देवासाठी, देवाच्या नावे करू शकतां. जे सारे आहे ते भगवंताचे. तो सूत्रचालक, हालचाल करायची ती केवळ त्याच्यासाठी, ही भावना तुमच्याठार्यी उत्पन्न झाली पाहिजे. देव जंगलांत किंवा गुहांफांतूनच आहे का? तो सर्वत्र आहे. त्याला सर्वत्र पहाणे हेच महत्वाचे आहे. घरांत व कुटुंबांत वावरत असतांही त्याला पहातां आले पाहिजे. तो आमच्याठार्यी आहे, तो आमच्याबरोबर आहे व तो आमच्या सभोवारही आहे. त्याला शोघण्यासाठी किंवा धुंडाळण्यासाठी जंगलांत जाण्याची काय वरे जरूरी?

गौतमबुद्ध, चैतन्य, स्वामी विवेकानंद यांचे उच्च आदर्श तुम्हां आम्हां सर्वसाधारण माणसासाठी नाहीत. फारच भोठे आदर्श आहेत ते! त्यांच्यासारखा त्याग सर्वसाधारण माणसांना करायला येणार नाही. सर्वस्वाच्चा त्याग करून मानव समाजाची सेवा करण्यासाठी बाहेर पढण्याचा त्यांना आदेश झाला. त्याप्रमाणे ते वागले व त्यांत यशस्वी झाले. तसले भाग्य सर्वांच्याच वांश्याला येणार नाही. आमच्या सभोवार किती नानाविध बंधने पसरलेली आहेत. देवाची तशी प्रेरणा झाली तर ती तो बंध्यांत आपण यश मिळवू.

तें भाग्य देवदयेनै वाट्यास आलें तर त्याचा प्रतिकार नाहीं करावयाचा. मग त्या मार्गाचा अवलंब करावा परंतु असें भाग्य क्वचितच एखाद्याच्या वाट्याला येत असतें, श्रीकृष्णाचा व राजा जनकाचा उच्च आदर्श आपल्यापुढे नेहमीं असावा. लोकसंग्रह करण्यासाठी आपण झाटावयाचें आहे, रोजच्या रोज आपल्या वाट्यास येणारे कर्तव्य पार पाढीत असतांही आपण लोकसंग्रह करूं शकतो. कृष्णानें काय किंवा जनकानें काय तोच मार्ग स्वीकारला नाहीं कां? कर्तव्यकर्माचा त्याग करण्याची कांहीं जरूरी नाही. मोक्ष संपादन करणे हेच ना तुमचे ध्येय? मग त्यासाठी संसार किंवा कौटुंबिक बंधने तोडण्याची काय बरे जरूरी? या सभौवार पसरलेल्या बंधनांतूनच आम्ही आमचा मार्ग चोखाळावयाचा आहे.

‘देवत्व प्राप्त करून घेण्यासाठी जगापासून दूर पळण्याची मुळीच जरूरी नाहीं. ‘असंख्य बंधनांनी, मी गुरफटलेला असलें तरीही मला तुझी हांक ऐकूं यावी.’ असें कविसम्राट रविंद्रनाथ टागोर यांनी एका काव्यांत म्हटले आहे. तें त्रिवार सत्य आहे, आपल्या वाट्याला येणारी प्रत्येक गोष्ट त्याची आज्ञा म्हणून पार पाढावयाची. सर्वत्र त्याला पहावयाचें, सर्व प्राणिमात्रांत त्याचें वास्तव्य आहे याची जाणीव ठेऊन प्राणिमात्रांची सेवा करण्यांत समाधान मानावयाचें. त्यांची सेवा हीच भगवंताची सेवा, ही भावना दृढ झाली पाहिजे.

खरोखर आपणास जर कोणत्या गोष्टीचा त्याग करायचा असेल तर तो अहंकाराचा-मीपणाचाच होय. मी करतों, मी देतों, हा अहंकार नाहींसा झाला पाहिजे, मीपणाची मावना अजिबात नाहीशीं झाली पाहिजे. मीं हे करणारा, मी ते करणारा हा अहंकार नको. मग कर्ता करविता कोण? अंतर्यामीं वास करणारा तो भगवंत तो करतो व करवितो. आमची प्रत्येक कृति त्याच्यानांवै व त्याच्यासाठी घडली पाहिजे. मी कोण! या जगांत माझे कोण व काय आहे? अशा रितीनें मीपणा लोपत गेला पाहिजे. शरणांगति हें जीविन सर्वस्व बनून राहिले पाहिजे. जीविनास प्राप्त होणारी हीं महत्वाची दशा आहे, ती आपण जोपासली पाहिजे, आचरली पाहिजे.

कोणतेहि कृत्य असो. तें पुण्यदायक किंवा पापदायक करणे हें सर्वस्वी तुमच्यावर अवलंबून आहे. तें करण्याची प्रेरणा देणारा देव. तुम्हीं त्याची मालकी स्वतःकडे कां म्हणून घेतां? सर्व कर्माचा प्रेरक भगवंत आहे. तेव्हां प्रत्येक कर्म त्याच्यासाठीं व त्याच्या नांवेच उरकण्यांत यावे. तुम्हांला कांहीं वस्तूची जरूरी लागते, त्या जवळ बाळगाऱ्या लागतात, बाळगा ना जवळ, परंतु त्याची आसक्ती बाळगूं नका. त्याच्या मोहांत गुरफून जाऊं नका. एखाद्याने तुम्हांला शक्षिसादाखल सुंदर वस्तू दिली तर तिचा स्वीकार करा. परंतु कोणत्या भावनेने? हे

भगवंताचे लेणे. त्याने दिलेले म्हणून त्याच्या नावे स्वीकारावयाचे. त्याची ताटातूट होण्याची बेळ आली तर दुःखी कष्टी व्हायचे नाही. ज्या आनंदाने स्वीकार केला त्याच आनंदाने त्यागही करावयाचा. आपण देतों म्हणजे कोणाला देतों ? भगवंताला. ही भावना मनांत हृष्मूल होऊं द्या. येणे, जाणे, नफा, नुकसान या सांथा गोष्टी तोच घडवून आणतो. मग सुख किंवा दुःख मानण्याची काय वरै जरुरी ? जो देणारा तोच नेणारा !

ईश्वर प्राप्तीच्या मार्गाभाड येणारी जर कोणती गोष्ट असेल तर ती म्हणजे हे माझे, ते माझे, ही भावनाच होय; ती भावना गाढून टाकण्यांत आली पाहिजे. मी आणि माझे, या भावना ईश्वर प्राप्तीच्या मार्गातील आडसर आहेत. ते दूर करण्यांत आले पाहिजेत.

माझे आणि तुझे कांही नाही. जे कांही आहे ते सारे भगवंताचे. तो परमात्मा सर्वत्र आहे. आम्ही आसक्ति सोडून दिली पाहिजे. तिला विलकूल आसरा देतां कामा नये. मी आणि देव दोन नाही. आम्ही दोघेही एकच आहोत. त्याचे वास्तव्य माझ्याठार्याच आहे. मग त्याला धुंडाळण्यासाठी दूर जाण्याची मला काय वरै जरुरी ? प्रत्येक वस्तुमात्रांत तो आहे. तो नाही अशी वस्तु नाही. मग तुझे आणि माझे हा भेदभाव राहिला कुठे ?

कामिनी आणि कांचन या दोन वस्तू महाभयंकर व ईश्वरा सञ्चिध जाण्यामध्ये अंतराय आणणाऱ्या आहेत असें सांगतात. परंतु ते केव्हां ? त्यांनाच तुम्ही चिकटून राहिलां, त्यांच्या मोहजांव्हांत सांपडलां, त्यांची आसक्ति बाळगली म्हणजे त्यांना विषासरखे मारक खरूप प्राप्त होते. त्यांना तारक, प्रेरक व पोषक बनविणे हे तुमच्या हाती आहे. त्यांना योग्य स्थानावर ठेवा, त्यांच्याकडे योग्य दृष्टीने पहा म्हणजे मग त्यांच्याच सहाय्याने तुम्ही आपले जीवन सोन्यासारखे बनवू शकाल. स्त्री ही तुमच्या अध्यात्म मार्गातील धोंड आहे असें मानण्याचे कारण नाही. तुम्ही तिला तुमच्या वागणुकीने, तिच्याकडे पहाण्याच्या दृष्टीने धोंड बनवितां. देवता, माता या दृष्टीने तिच्याकडे पहा. तुमच्या अध्यात्म मार्गात तिचे सहकार्य मिळवा. तुमची दृष्टि व तुमचे अंतःकरण दैवी भावनेने फुलून जाऊ द्या.

[आधुनिक काळांतील एक संत स्वामी रामदास यांच्या एका इंग्रजी लेखाचा स्वैर अनुवाद.]

उवा घालविण्यासाठी खात्रीलायक ठरलेले 'लायसॉफ तेल' वापर.

गिरगांव : बापट ब्रदर्स — दादर ! वसंत फॉर्मसी

नाम संकीर्तनाचा महिमा

सध्यांच्या काळांत सर्व प्रकारच्या दुःखावर रामबाण व सुलभ उपाय म्हणजे हरि नामसंकीर्तन हाच होय. फार थोड्यांनी त्याचें महत्व ओळखलें आहे. पुढील गुरुशिष्य संबंदांत तेच महत्व कथन करण्याचा अल्पसा प्रयत्न करण्यांत आला आहे.

“ अरे ! असा झोपून कां राहिला आहेस ? ”

“ झोपलों आहे ! कुठे ? मी सतत किती घांवपळ करीत आहे, केवळा उठाठेवी करीत आहेहैं तुम्ही पहात नाही कां ? मग मी झोपलेला कसा ? ”

“ काय म्हणतोस ? घांवपळ करणे म्हणजे जागणे अशी का तुझी समजूत आहे ! विषयोपभोगाच्या मार्गे सतत असणे. त्यासाठीं घडपडणे म्हणजे झोपी गेल्याचेच तें लक्षण आहे बाबा ! ”

‘ मग सांगा पाहूं आपण जागृतावस्था कशाला म्हणतां तें ? ऐकूं या तरी ! ’

‘ ज्याच्या मुखांतून सदासर्वकाळ भगवंताचें नांव निघत असतें, त्याच्या नांवाशिवाय ज्याचा एखादाही श्वास व्यर्थ जात नाही, त्यालाच जागृत म्हणतां येईल. ज्याला भगवंताची आठवण होत नाही. त्याचीच गणना मेलेल्यांत करणे अवास्तव होणार नाही. ज्याला आपलें शाश्वत कल्याण कशांत आहे हैं समजत नाही, भगवंताच्या नांवाचा ज्याला विसर पडलेला आहे तो घोर निर्देत घोरत पडला आहे असें समजायला कोणती हरकत आहे ? ’

‘ भगवंताचें नांव ध्या नांव ध्या, त्याचें स्मरण ठेवा असें मोठ्या कंठखानें सांगतां व तोच कल्याणाचा मार्ग आहे असेही सुचवितां. मग काय त्याच्याशिवाय कल्याण साधण्याचा दुसरा मार्गच नाही कीं काय ? ’

त्यागच धांवत येईल

“ होय, आहे कर्मयोग व ज्ञानयोग यांचे पालन योग्यप्रकारे केल्यानें भगवंताची प्राप्ति होऊं शकते, नाहीं असें नाहीं. परंतु काय सांगू ? बाबारे ! हैं कर्लीयुग आहे. यज्ञाची महती फार मोठी आहे. परंतु यज्ञाला जीं साधनें लागतात त्यांचा या युगांत अभाव आहे. यज्ञकार्यसाठीं खर्च करावयाचे द्रव्य पवित्र व शुद्ध मार्गानीं संपादन केलेलें असावे. मंत्रांची शुद्धता क्वचित्कृत पालन केली जाते व जो यज्ञ करणारा असतो तो शुद्ध वर्तनाचा, सर्वपरी सदाचारानें वागणारा असा माणूस पाहिजे. त्याचीही दुर्मिक्षताच, मग

शक्तिकर्म यशस्वी व सुफलदायी व्हावें कसें ? त्यागाचे मर्मच समजलेले नाही. मग संपूर्ण त्यागाचे नांव कशाला ? जेथे त्यागाचे महत्व नाही तेथे तुम्ही कोणताही योग आचरा त्याला सफलता मिळणे शक्य नाही. ज्यानी खरे ज्ञान संपादन केले आहे, वेदांचे मर्म ज्यानी ओळखलेले आहे, असे किती लोक सध्यांच्या या जगांत तुम्ही दाखवून देऊ शकाल ! अशा स्थिरीत सर्वसाधारण माणसांस आचारतां येईल असा हा नामसंकीर्तनाचा मार्ग आहे. त्याचे आचरण कोणीही करावें व कोणालाही आचरतां येईल असा हा सुलभ मार्ग आहे. तुम्ही नामसंकीर्तनांत रंगून जा. मोठमोठ्याने व आवडीने हरीनामाचा गजर करा; तुमची वृत्ति पालटल्याशिवाय रहाणार नाही. तुम्ही कुठेही असा; कोणत्याही कामांत गुंतलेले असा; मनांतल्या मनांत किंवा मोठ्याने नाम-गजर करीत रहा. त्यामुळे तुमचा व इतरांचाही फायदा होईल. या कलियुगांत नाम-संकीर्तन हाच एक सर्वोत्तम मार्ग आहे की ज्याच्यामुळे तुमची सर्व बंधनांतून सुटका होऊ शकते. ज्याला योगी व्हायेंव असेल किंवा शानी व्हावयाचे असेल त्याला त्यागाची परिसीमा गांठावी लागते. त्याला संपूर्ण संयमी बनावें लागते. परंतु नामसंकीर्तन हे असे एकमेव सुलभ साधन आहे की, ज्याच्यासाठी कोणतीही साधना करावी लागत नाही. केवळ निशीदिनीं देवाचे नाव भक्तिभावपूर्वक घेत रहावयाचे. तुमच्या मनांत व शरिरांत क्रांतिकारक थारेपालट आपोआप घड्हून येऊ लागेल. त्याग, त्याग ! म्हणत त्यागाच्या मार्गे तुम्हांला घांवावें लागणार नाही तर त्यागच तुमच्यामार्गे घांवत येईल. सारी चक्रे योग्य मार्गाने चालू लागतील. त्याला जसें हवें तसे अंतुकूल वारे वाढू लागतात. त्याच्यामार्गे हात धुवून लागलेली नाना प्रकारची दुःखें दूर दूर जाऊ लागतात. या माझ्या सांगण्यावर पूर्ण विश्वास ठेव काय ? विश्वास नाही वसत ? विचार कसला करतोस ? ”

नत गोष्टीबहल पश्चात्तप

“नाही हो, तसे नाही ! तुमच्या अनुभवसिद्ध सांगण्यावर विश्वास नाही बसणार तर दुसऱ्या कोणावर बसणार ? परंतु मी कसला तरी विचार करीत आहे. सांगू कसला तो ! मी विचार करीत आहे की इतके दिवस मी व्यर्थ कसे व कां घालविले ? कशासाठीं मी नाना प्रकारच्या गोष्टीचा घ्यास घेतला व कशासाठीं त्यांच्यासाठीं घडपड करण्यांत आयुष्याचें दिवस व्यर्थ दबडले । घनासाठीं, मानासाठीं, लियांसाठीं घडपडण्यांत किती आयुष्य वायां दबडलें त्याचा विचार करीत आहे मी ! त्यामुळे मी दुःखी कष्टी झाली आहे. यावेळी मला वाटत आहे की मी तुमचे पाय घट घरावे व सर्वस्वी तुमच्या आधीन व्हावें आणि म्हणावें की, करिष्ये बचने तव । गत गोष्टीबद्दल पश्चाताप पावून रड रड रडावें आणि त्यायोगे सांच्या पापांचें झालन करतां आव्यास करावें ।”

“ठीक आहे ! तुझा हा मार्ग रास्त आहे. रडणे म्हणजे गत गोष्टीबद्दल पश्चात्ताप करणे. मनांतील सारा मल धुवून साफसूफ होणे. अंतःकरण शुद्ध करणे, त्या शुद्ध अंतःकरणांतच भगवंताची प्रतिष्ठापना होऊं शकते. अश्रूचे मोल भारी आहे. उगाच अश्रुप्रवाह सुरु होत नाही. जेव्हां एखादी गोष्ट अंतःकरणाला जाऊन भिडते तेव्हांच अश्रूचा पाट वाहूं लागतो. त्या प्रवाहाबरोबर सारी पापे वाहून जातात. भगवंतानीं सांगून ठेविले आहे की, जो कोणी मनापासून माझी आठवण करतो, माझ्यासाठीं विलाप करतो व त्याला मीच सर्वस्व होऊन रहावें, त्याच्यापासून मी दूर राहूं शकत नाही. मी त्याचा होऊन जातो. मग त्याच्यांत व माझ्यांत भेदभाव नाही. भेदाची भिंत कोसळून पडते.

श्रद्धया हेलया नाम रटन्ति मम जन्तवः ।

तेषा नाम सदा पार्थ वर्तते हृदये मम ॥

(आदिपुराण)

माझें नांव श्रद्धेनै ध्या किंवा अश्रद्धेनै ध्या माझी आठवण करणाऱ्याची आठवण मलाही होत असते. मी त्याला केव्हांही अंतर देत नाहीं किंवा त्याच्यावर संकटे येऊं देत नाहीं.

प्रेमाचा मोबदला

“होय, पण हे खरे मानायचे ? भगवंताच्या प्रेमाच्या गोष्टी आजवर आम्ही अनेक ऐकिल्या आहेत. राजा दशरथाने भगवंतावर प्रेम नाहीं का केले ? कोणत्या प्रकारे त्याच्या जीवनाचा अंत झाला ? कौसल्या कां देवभक्त नव्हती ? वसुदेव, देवकी कंसाच्या कारागृहांत खितपत कां पडली ? अशीं उदाहरणे किती तरी सांगतां येतील. हा का प्रेमाचा मोबदला झाला ? देवाचे नांव सतत घेत रहावें हे ठीक आहे. परंतु देवाच्या प्रेमाच्या गोष्टी न ऐकलेल्या बन्या. आजवर त्याने आपल्या भक्तांना कसकसे संकटांत टाकले आहे त्याचा अधिक पाढा वाचण्यांत कांही अर्थ नाहीं.”

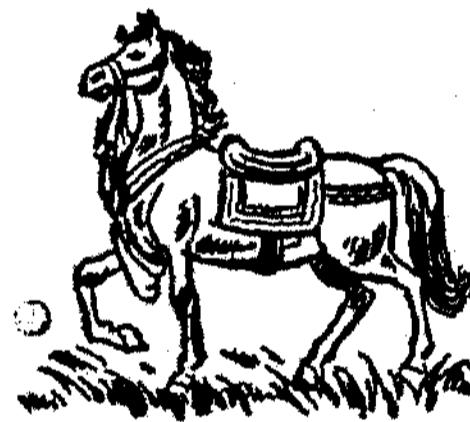
“हा प्रश्न ठीक आहे. भक्तांचे दुःख कायमचे संपावे व त्यांना खरेखुरे सुख समाधान मिळावें ही भगवंताची इच्छा असते. भक्तांने संसाराची आसक्ति सोडावी केवळ सुखोपयोगांत दंग होऊन राहूं नये ही असते त्याची हाणि. यासाठीच तो भक्तांना संकटाच्या खाईत लोटून देत असतो. त्याच्या आजूबाजूला दुःखाचे दावानल निर्माण करीत असतो. त्या दुःखाचे चटके त्या भक्ताला नाहीं बसत इतके प्रखरतेनै भगवंताला बसत असतात. दुःखांनी होरपळल्याशिवाय मागे वळून पहावें असें वाटत नाहीं. कधीं कधीं भक्ताचा सर्वनाश करून त्याचे डोळे उघडण्याचे

बिकट कार्य भगवंताला करावै लागत असते. कधीं कधीं त्याचें सर्वस्व हरण करून मक्ताला संपूर्ण दरिद्री बनवावै लागते व त्याचे चटके त्यानें निमूटपणे सोसावैं असाही प्रकार घडत असतो. ज्याच्यावर कृपेची पाखर घालावीं व त्याला प्रेमानें कवटालावैं असें त्याला वाटतें त्याचें तो हळुहळु सर्वस्व हरण करीत असतो. जितके अधिक कष्ट, जितकीं अनेक संकटे, तितका भक्त देवाजवळ अधिकाधिक येत असतो. यस्याहमनु-
गृणामि हरिष्ये तद्दनं शनै।

कांहीं शालें तरी मी कर्तासवरतां, मी हैं केले व मी तें केले, या अभिमानापासून माणसाची कांहीं फारखत होत नाहीं. ती शाळीं पाहिजे, ती व्हावी कशी?

त्यावरही रामबाण उपाय म्हणजे देवाचें नाम संकीर्तन. तुमचे सर्व ताप सारी संकटे, दुःखें त्यामुळे दूर होत जातील. दुःख हें दुःख वाटणार नाहीं.

कलियुगांत सहजरीतीने व कोणीही आचरावै व हा संसारसागर तरून जावै असें एकमेव साधन म्हणजे नामसंकीर्तन हेंच होय.

लहान मुलांच्या आंकडीवर जुनें आणि प्रसिद्ध औषध

* * *

जयकर्स चिल्ड्रन्स कन्फ्हलशन् रेमेडी

सोल प्रो. जयकर ब्रदर्स, ६६, मरीन ड्राईव, मुंबई १.

: स्टॉकिस्ट :

कांचनलाल वाढीलाल कं. — दवाबळार, मुंबई २.

गुरुभक्तीची गोडी

A decorative horizontal border at the top of the page, featuring a repeating pattern of stylized, swirling scrollwork or floral motifs.

—श्री निसर्गदत्त महाराज

आतां अनुक्रमे ऐकावै । स्नानसंध्यादि बरवै ।

प्रातःस्मरण समजावै । तिन्हीं श्लोकों आधीं ॥

सदाचार श्लोक २-ओ. २२२

शंकराचार्य स्नानसंघ्या सांगण्यापूर्वी प्रातःस्मरण कसें करावें ते सांगतात. प्रथम आत्मस्मरण असावें, मग ते शूचिभूत करावें. जोपर्यंत आत्मस्मरण नाहीं तोपर्यंत मग ते शूचिभूत कां व कसें करावें? जर प्रातःस्मरण नाहीं तर ते करण्याचें प्रयो-जन काय ते सांगतात व जें आहे ते देह मी असें स्मरण आहे.

देवदत्तावर आचार्य कृपाधन बोळले आहेत, तुम्ही हि त्याचे भागीदार व्हा असा कवीच्या म्हणण्याचा भावार्थ आहे. देवदत्ताकरितां आचार्य प्रसन्न होऊन जर त्यांनी तो पान्हा त्यास पाजला नसता तर जगाला समाचार एकावयास मिळाला नसता, उपनिषदाला घेनु कल्पिले आहे व त्याचा अर्थ दूष म्हणून देवदत्ताला पाजणे आहे. पूर्वापार अदृष्टांतून अशी परंपरा चालू आहे. त्या बीजाचें पोषण व्हावें म्हणून जें बीज ज्यांतून निर्माण होतें त्यातूनच त्यास पान्हा मिळतो. गाईच्या वत्सासाठीं जसें तिच्या रक्काचें दुधांत रूपांतर होतें तसें देवदत्ताच्या निमित्तानें आचार्य कृपाधन होऊन त्यांनी आपला संदेश अखिल जगाकरितां दिला. अदृष्टांतून जें आहे तें वांसराकरितां, त्या वत्सास दुधाशिवाय अन्य अन्न चालत नाही. त्या वांसरास जीवरक्षणार्थ जें अन्न (दूष) मिळतें त्यावर इतर जीव आपली उपजीविका करतात. यापुढे जो बोल बोलिला जाणार आहे त्या बोलाची म्हणजे वेदाची माता म्हणजे ज्यांतून शब्द उमटतो तीस जननी असें संबोधून गायत्री असें नामाभिधान दिले. ती ब्राह्मणांची कुलस्वामिनी आहे. ही गायत्री ज्याकरितां दिली आहे ती स्मरणाकरितां कां आणली त्याचें कारण सांगतात. जें सद्गुरुभजनानें जीवभावास मुक्ले, जीवभाव अदृश्य होऊन सत्यरूपभाव उमटला आहे, त्यानांच हें स्थान व या स्थानाचें दर्शन व यांतील इंगित कळतें, इतरांना त्याचा अर्थ कितीही जरी सांगितला तरी त्याच्या लक्षांत येत नाही, तें इंगित उमटत नाही. अशानांतूनच हें जग निर्माण झालें आहे. तें ज्ञानानें झालें नसल्यामुळे तेशै स्मरण विस्मरण भावत नाही. इतकेंच नव्हे तर जग निर्माण होतांना जें निर्माण झालें त्याला व ज्यांच्यातून निर्माण झालें त्यालाही

त्याचें ज्ञान नाही. ही परंपरा अशीच चालू आहे. जारज, स्वेदज अंडज व उद्धिज येथे साधारण-उदाहरणार्थ-जग म्हणजे जाणीव असें ऐकून ठेवा. जाणीव उपजते, उपजण्यापूर्वी जाणपणानें कधीहि उपजत ताही. उपज जी होते ती अदृष्टांतुन होते व उपज झाल्यावर त्या उपजमधून जाणीव डोकावते. त्या जाणिवेला म्हणजे जगाला आत्मज्ञान नाही. जगाची उपज कशी काय आहे तिचा विवेक साधण्याकरितां सापेक्षता घ्यावी लागते.

कोणताही व्यवहार साधण्याकरितां कल्पना ध्यावी लागते, कल्पनेसाठीं पदार्थ ध्यावा लागते, त्यानंतर हेतु साधला जाऊन दर्शन उपलब्ध होते. तसें येथे सांगतात की, जै मूळ जग उपजले आहे तें अज्ञान आहे पण तें कां व कसें हे कोणालाच सांगतां येणार नाही. गायत्री म्हणजे वेदांची जननी, शब्दांची खाण आहे. गायत्रीचा जप सांगतांना शब्दाचाच जप सांगितला आहे, तो जप सांगतांना जसें गाईच्या दोहनांतून दूध निर्माण होते तसाच इ नकळत भक्तियोग आहे. वासराच्या हृदयांतही तो भक्तियोग नकळतच आहे, याचें वर्म परमात्म्यानें हरिभक्तीसाठीं गुरुभक्तिं व गुरुभक्तीनें आत्मप्रचीति असा योग सांगितला आहे. घेनूच्या हृदयातील प्रेमाचा जिव्हाळा तो कळून येत नाही. वासराच्या ठिकाणी गाईच्याल जै प्रेम व पान्हा पाजण्याकरितां आग्रह आपोआप निर्माण होतो तत्पूर्वी वांसरांस गाय जाणत नव्हती, तिला वांसराची ओळख नाही व त्या वत्सास गाईची ओळख नाही, मग दोन जीवांचा गाय व वासरू यांचा-प्रेमयोग आपोआप निर्माण होतो. सापेक्षतेनें उदाहरणार्थ हे बोलणे आहे. जगापूर्वीं जगाचे असें ज्ञान कोणालाच नाही व तत्पूर्वीं जग उपजलेच नसल्यामुळे जगाचे ज्ञान नाही. ज्या जगाचा येथे उल्लेख करितात त्या जगाची आत्मरूची, आत्मओळख आत्मस्वाद, जगाचा स्वाद, जगाचे दर्शन, ओळख काय? तर एकाएकीं अगांतूक जाणिवेने आपली आपणांस जाणवण जाणवते ती आहे. ही रुची ज्याला येथे जग म्हणतात त्याची आहे. जगाची रुची कशी, जगाचा स्वाद कशासारखा आहे? तर जगाचा स्वाद तुं असल्याचा 'याद' सारखा आहे. या विशाल दिसणाऱ्या जगांत-जगाची आद्य ओळख काय, त्याचे दर्शन कसें व काय आहे? जसें वासराला त्याचे दर्शन, गाईलादि तसेच दर्शन, दोघांच्याही हृदयांत एक प्रेम भक्तीच आहे. वासरास गायोने स्मरण क्षुधेच्या निमित्तानें होते व तिला जो पान्हा येतो तज्जिमित्तानें वांसराचे स्मरण होते. जेव्हां ही खुबी बिनचूक लक्षांत येते, त्यावेळेस तो जगापलीकडे गेला. जगापलीकडे जातांना त्याचा पाय ज्या अदृश्य वेदीवर ठेवला जातो ती वेदी म्हणजे तो किंवा कोणीहि असल्याची जाणीव आहे. आपल्या वेदीवर पाय ठेवून देवाकरितां जो सद्गुरुभक्त होतो—मम तो कसाही असेना—तो आपल्या वेदीवर पाय ठेवून जगापलीकडे जातो, म्हणजे जगाच्या

पलीकडे गेला, क्षितिजापलिकडे गेला. क्षितिज म्हणजे काय? अक्ष म्हणजे डोळा व डोळा म्हणजे कळणे, कळणे म्हणजे आंगांतूक आपण, तें कसें व कां तें आठवणार नाही त्याकरितां उपनिषदास गाय कल्पून, गायीच्या निमित्तानें आश्र्वय देवदत्तास दूध पाजतात.

सर्वेश्वरे पाहुनी प्रेरिली अपौरुषेय वाणी म्हणजे कोणीहि अमकी तमकी व्यक्ती असें बोललेली नाहीं. जी गायत्री, धेनु उपनिषदांच्या साराचेही सार तें काय असावें तें कोणासीहि सांगतां येत नाहीं. कधींहि सांगता येत नाहीं, कारण त्रिकाळच नव्हता म्हणून सकाळ, माध्यान्ह व सायंकाळही नव्हती. असें जर आहे तर उपनिषदाकरितां साराचे सार काय ? व तें सांगण्याकरितां आधार कसला घेतला असेल ? एकाएकी आपण असल्याचा जो विचार आला तो कशासारखा आहे हैं सांगतां येत नाहीं. कारण तो केव्हांचा म्हणून सांगतांना टाईम (वेळ) दिला पाहिजे, कुठैं म्हणतांना स्थानाचा उल्लेख दिला पाहिजे. वास्तविक तेथे वेळ स्थान नाहीं, मग हे उपनिषदाचे सार सांगतांना आधार कोणाचा घेतला आहे. तर येथे यास सर्वेश्वर म्हटले आहे. आपण असल्याचा विश्वास आपल्या अनुभवजमेंतून जर वजा केला तर कोणत्याही गोष्ठीचा आधार काय ? शोध लावतांना तो विचार जर वजा केला तर त्याचे कारण व प्रयोजन काय ? तर प्रथम श्लोकांत सांगितल्याप्रमाणे जो जगदादिआधार, तो खालीं व वर जोंपर्यंत तो दुष्टिपुष्टीला जात नाहीं.

मूठभर धान्य जमिनीत पेरलें त्याचें पुढे खंडोगणती उत्पन्न आले. त्याचे वजन केले पण तें वजन मारीचे झाले, त्या धान्याचे पीठ केले असें रूपांतर करवून खाणाऱ्यास तें खावयास दिले, खाणाऱ्याने त्याचे सार काढले तर आपण असल्याची जाणीव त्यायोग्ये तगवून ठेविली. (तसेच येथे शंकराचार्य देवदत्त निमित्ते आपला आपल्यालाच बोध करून आपला पालट करतात.) म्हणून अन्नाची पूजा मनोभावे करावी, अन्नास वै वाईट नांव ठेवूं नये, वै वाईट म्हणवून जे भोजन करतात जे त्या अन्नब्रह्माची निंदा करतात. मंत्राप्रमाणे प्रेक्षण केले जाते. अन्न हलके जरी असले तरी तें शिजविणाऱ्याने कळकळीने शिजविलेले असतें म्हणून त्यास दूषण वा नांव ठेवूं नये, उलट चागलेच म्हटल्याने त्याला व खाणाऱ्याला आनंद व समाधान भोगते. ज्याचा आत्मा शुद्ध त्याची मति शुद्ध असते है लक्षांत ठेवा, त्याचा परिणामही शुद्ध असतो. लहान मुलाला जोराचा मार लागून तें रडते परंतु मातेने कळवळ्याने कुरवाळले की त्याची दुखापत जणू गेलीच घसें त्यास वाटते-त्यास वै वाटते-म्हणून स्वयंपाक करणाऱ्याने स्वयंपाक करिताना मनोभावे करावा मग अन्न जरी हलक्या दर्जाचे असले तरी खाणाऱ्यास त्याची रुची येऊन तो स्वानंद भोगतो. याउलट चिह्न, जळफळा स्वयंपाक केला तर चांगले अन्न असूनसुद्धां खाणाऱ्यास त्याची रुची न येऊन तो दुःखी कष्टी होतो. वस्त्रांमध्ये जसा कापूस व कापसांत जसें वस्त्र-दोघांचा अन्योन्यसंबंध तशी

ही सद्गुरविद्या मोकळी आहे, ही विद्या अद्वैत आहे. ऐकल्याप्रमाणे ज्यांनी हें खरोखरच अंगी बाणवून घेतलें त्याप्रमाणे तथास्तु त्याचेच नांव सर्वेश्वर आहे. देवदत्ताचा पालट करून पुढे हें सर्व चराचर स्वरूप देवदत्ताचेच आहे अशी त्याची खात्री करून देतात.

सर्वेश्वरे प्रेरणा केली ती प्रणयांतूनच उमटली. प्रणव म्हणजे प्राण्याचा श्वाच्छोश्वास श्वाच्छोश्वासाचा अर्थ भाषा व भाषा म्हणजे मन व मनाकरितां जो आकार, आकारांतून संस्कार व संस्कारातून जी संस्कृति झाली असेल त्यांतूनच भाषा वाहते, भाषेच्या प्रवाहांतून कोणाहि प्राणी स्वतःचे भरणपोषण—संरक्षण न कळतच करण्यांत तरवेज असतात. रोज कसें वर्तावें व कुटून वर्तावें हें कोणाही प्राण्याच्या प्रणवांदून, श्वाच्छो-श्वासांतून सांगितलें जाते. त्या प्रणवांतून गायत्री निर्माण होते. जें कांहीं सांगितलेलें आहे त्यास म्हणणे श्रुति परंतु श्रुति व वेद थांचे मूळस्वरूप प्रणव हेच आहे. प्रणवाला प्रणयाचे प्रयोजन आहे. आपण आहे हा जो विचार त्याचे भरणपोषण संरक्षण व्हावें, हाच तो प्रणय आहे. हा विचार कोणास सुचला तें मात्र वेदश्रुतींना सांगता येत नाहीं, त्याकरितां देहबुद्धीचा आधार ध्यावा लागतो, देहबुद्धीचा आधार सुटला की लिंगदर्शनही सुटले. तुम्हीं जर शरीरआकृतीची रेषा घेत नाहीं—देहासारखें आपण ही कल्पना त्याज्य ठरवितां—तर तुमच्याबद्दल भूत, भविष्य वर्तमान वेदांना लिहितां येत नाहीं. उपनिषदाला कामघेनु कल्पिलि आहे व तिचे दूध काढून अंती व सांप्रत देवदत्ताचे स्वरूप—(जो आपण असल्याचा विचार उपजला आहे तो चन्यावाईट विकारानें जगणार वा मरणार या आशंकेने दुश्चित झाला आहे—) समजावून देतात, ज्याला आपण असल्याचा विचार भोगतो त्याजबद्दल वेदश्रुति फार काय प्रत्यक्ष ईश्वरहि अबोलका झाला आहे. गायत्रीचा प्रथम उच्चार हा ईश—स्वर आहे. वेद व श्रुति तुम्हांस हाच विचार देणार, परंतु ज्याला हा विचार उमटल्याचा बोध होतो तो प्रबोधाचाही प्रबोध त्याबद्दल वेद व उपनिषदें कांहींहि सांगू शकत नाहीत. ही सद्गुरुभक्ति पूर्ण कल्याण देतें, आत्मभक्ति पूर्ण कल्याण देतें. आत्मभक्ति ही सद्गुरुभक्ति करतें व सद्गुरुभक्तीनें आत्म-भक्ति पुष्ट झाल्यानें ती (सद्गुरुभक्ति) उघड होते. वाहेरच्या सेव्य सेवनानें तिची जरी पूजा केली, अनंत भोग भोगले तरी आत्मभोगाचे पूर्ण समाधान होणार नाहीं. तुम्ही असल्याचा जो विचार उमटला आहे, या विचाराचेच अनेक प्रकारे ज्ञान, ओळख, माहिती करून देणे आहे.

जे विचार प्रथमस्फुरणीच उभटले त्यांचीच नांवें सनकादिकवगैरे वगैरे. त्यांनी सभोवार प्राणीमात्रांना पाहिल्यावरोबर एकाएकी त्यांना (सनकादिकांना) अचंबा वाटला. दत्तात्रेय, श्रीराम, श्रीकृष्ण, सनकादिकासारख्यांना हें जग पाहिल्यावर त्यांना अचंबा वाटला. कोणी एखादा किरकोळ यष्टीचा मनुष्य होता, परंतु जागा शाल्यावर पाहातो तर त्याची काया किल्येक योजने लांब शालेली, त्याचा घेरणी कल्पत नाही असें

जर ज्ञाले तर त्यास एकदम अचंबाच वाटेल. तरेंच हे सनकादिकांसारखे आत्मविचार त्यांना एकाएकी अचंबाच वाढून ते जेथल्या तेथेंच डोळे मिठून बसले. मग ते तेव्हांच आपल्याला आपण ओळखून आपल्या ओळखीला गेले. इतरांना विषयस्तपानाची चालूच लागून, विषयसेवनाची गोडी लागून ते मरतच राहिले.

कधीहि 'आपण' हा विचार भासला नाहीं व तो जेव्हां भासला तेव्हां हा जग म्हणून काय प्रकार आहे (या विचारांत ते (सनकादिक) ध्यानस्थ बसले) या विचारांत ध्यानस्थ होणे म्हणजे आपल्या विचारांत गर्क होणे आपण आहे हा जो एकाएकी आलेला विचार त्याचें टोंक पलीकडे आहे. ज्यांना असा आत्मविचार आला त्यांनाच हैं टोंक दिसले, ह्या विचाराचें दुसरे टोंक अदृष्टांत आहे. अदृष्टाचे टोंक ज्याने पाहिले तेव्हां तो जगापलिकडे गेला, अशांना जगाबद्दल लालूच, मोह राहात नाही. जगापलीकडे म्हणजे विचारापलीकडे जाणे. जगाच्या आंत म्हणजे जगांत येणे देहकाराला धरून आहे व त्याप्रमाणे वर्तावे परंतु जे सदगुरुवचनाप्रमाणे पालटत गेले, ते एका क्षणांत जगापलीकडे गेले, ते दिसतांना अनेकसारखे दिसतात तर ते देहासारखे तर नव्हेच परी देहांत असलेल्या विचारासारखेही नव्हेत या दृश्यांत असलेला दृश्याचा ब्रजसूत्र दोरा येथे वा तेथे नसून सर्वंत्र आहे. तो आपण असल्याच्या विचाराठिकाणी आहे. एकदां गुरुभक्तीची गोडी लागली कीं तिची बरोबरी इतर कोणीहि करूं शकणार नाहीं. माझ्या (सदगुरुच्या) लजतीच्या पासंगाला ही बरोबरी करूं शकत नाहीं. ज्याला आत्मविचाराकरितां ध्यान लागले—ते म्हणतांना म्हणायचे कीं देवाचें, गुरुचे परंतु ते ना कोणा अमक्या तमक्याचें—तो त्यांतच निमग्न ज्ञाला त्याला इतर कसलीहि चिंता उरत नाहीं. म्हणून आपल्या विचाराचे ध्यान लागणे फार महत्त्वाचे आहे.

जे पोटाचे पाईक असतात ते या ओळींचा अर्थ घोळवून, बुद्धि चालवून नाना प्रकारे सांगतात. परंतु आत्मविचाराशी एकमत करून जो सप्रेम ज्ञाला त्याला पदवी सर्वेश्वर आहे, तो आपला अनुभवच कथन करतो. कोणासही हैं खरें वाटणार गाहीं. पण ते खरेंच आहे. उपनिषदांचे सार एक आत्मविचार सर्व कारभार प्रणवाचा चालतो. आत्मप्रणयासाठी कारभार चालतो. तो प्रणय हरिस्वरूपी गुरुस्वरूपी लावा मग तेथेंच तो प्रगट होतो, कीं या विचाराचे अदृश्य टोंक उघडे होते, व त्याच्या समाधानाला पारावार रहात नाहीं.

जे आत्मविचारी प्रवर्तले ते स्वरूपीं स्वरूपाकार ज्ञाले, ते पूर्णानंद सर्व सुखाचे आगर ज्ञाले, ज्यांच्याकडे तो मधुर सुखाचा गर असूनसुद्धा बाहेरच्या विषयांतील सुख भोगण्यांत गर्क होतात त्याच्यामुळे संकट सर्वेश्वरावर पडते म्हणून गायत्री संकल्पून तीतून वेदश्रुति कल्पिल्या व जीव सुखी व्हावा याकरितां प्रयत्न केले. या गायत्रीला

कृपापात्र करण्यासाठी वेदांना अपुलेसे करण्यासाठी. एक सद्गुरुस्मरण, सद्गुरुचरण सेवावे, तुम्ही असल्याचें स्मरण तुम्हीं असल्याचें चैतन्य हेच सद्गुरुस्मरण आहे. त्यासच देव असें म्हणतात. प्रणवानें त्या उच्चाराचा (बीजमंत्र) घोष करावा, नामस्मरण, तें सुख होतें. तुम्ही आहांत हें जें आस-तें परमात्म-स्वरूप ज्यास मिळवावयाचें असेल त्यास आहे. तुमच्या श्वाच्छोश्वासांतूनच त्याच्या हेमगर्भातील अर्थ येणार आहे. त्या मंत्रघोषाचा पाठ करून प्रणव म्हणजे प्राण जर शुद्ध केला मग तो प्रणय (आपली आवड) आकाशापेक्षां मोकळी आहे असा अर्थ लागतो. त्या प्रणयालाच देव म्हणा.

तुम्ही असल्याचें ज्ञान, भक्ति हेच तें सर्वोत्तमाचें सर्वोत्तमस्वरूप आहे. अंतर्यामी तें सर्वश्रीराचें स्वरूप आहे. तुमच्याबद्दल तुम्ही असल्याची आवड म्हणून जें ज्ञान आहे ते देहप्रसंगानें, नाना प्रसंगानें नाना अवस्था जरी भोगतें तरी तें सुखदुःखापलीकडे आहे. आतांपर्यंतचें सांगितल्याप्रमाणें तुमच्यावरील एकेश्वराकडे हें गुरुदेवाचें स्वरूप आहे अशा निश्चयानें राहा.

मन सैरावैरा धांवपळ करीत असते, त्याच्यासारखें अस्थीर व ओढाळ तेंच, त्याला स्थीरपणा आला पाहिजे. तो कसा वरे येईल ? रोज पंधरा ते वीसिवेळां देवाच्या नावाचा जप करा, मग तें रामनाम असो; किंवा जेथें तुमचा भक्तिभाव जडला आहे असें दुसरें देवाचें कोणतेही नाव असो. या गोष्टीचा अनुभव मी घेऊन चुकलें आहे. हे स्वानुभव कथन आहे. तुम्ही अनुभव तर घेऊन पहा त्यांत अपयश आलें तर मग तकार करा, सोसाठ्याचा वारा वाहूं लागल्याबोवर ढग कुठच्या कुठें पक्कून जातात, त्याचप्रमाणे संसारांतील बंधनामुळे आपल्या सभोवार जे ढग जमा झालेले असतात ते रामनामामुळे कुठच्या कुठें निघून जातात.

— शारदा देवी

॥ श्रीसार्वनाथ प्रसन्न ॥

महिला वस्तु भांडार

भरतकाम, विणकाम, शिवणकाम

यांस लागणारे सर्व साहित्य व भरतकामाची पुस्तके

लोकर, गंगावने आणि सौंदर्यप्रसाधानांचे व्यापारी.

छबीलदास रोड, दादर, मुंबई २८. (वेस्टर्न रेल्वे)

* आमचीं कोठेही शाखा नाही. *

‘द’ कार मंत्र

(लेखक : द. शं. टिपणीस)

बाबाहीं दकारै भक्तांप्रती भक्तहितार्थं तेच मागत ।
करा दया दान व्हा दांत । सौख्य अत्यंत लाघाल ॥ अ. १४ ओ. १४६

एकदां ब्रह्मदेवाकडे देव, मानव, दानव असे तिघे गेले. उपदेश द्या अशी त्यांनी ब्रह्माला प्रार्थना केली. तेव्हां ब्रह्मदेवानें ‘द’ असा गंभीर ध्वनी काढला, परंतु कुणाला कांहीं अर्थबोध होईना, म्हणून त्यांनी पुन्हां प्रार्थना केली. तेव्हां पुन्हां ‘द’ हाच ध्वनी ऐकूं आला, याचा अर्थ काय? ज्यानें त्यानें आपल्या दृष्टीनें अर्थ लावला.

‘दांत व्हावै’ देव समजले। ‘दया करा’ असूर समजले।
‘दान द्यावे’ मानव समजले। प्रजापति ‘भले भले म्हणे। अ. १४ ओ. १३९

ज्यानें त्यानें आपल्याला सोयीस्कर अर्थ लावला. परंतु सोयीस्कर अर्थ ही गोष्ट परमार्थत नाहीं. जीवन विकासासाठीं जें पाहिजे तें पाहिजे. त्यांत सोय गैरसोय पहाणे नाहीं. देव हे संदैव ऐश्वर्य व भोग यांत त असतात. त्यापासून अधःपात होण्याचा धोका असतो. तो टाळावा म्हणून ब्रह्मदेवानें दांत व्हा, दमन करा, संयम पाळा, असा आपणांस उपदेश केला असें देव समजले.

दानव—असूर राक्षसच तें. क्रूर व हिंसक, यामुळे त्यांच्या नशिबीं नरक, स्वर्ग कसा मिळावा? तो मिळावा व आपले पतन होऊं नये म्हणून ब्रह्मदेवानें आपणांस ‘दया करा’ असा मंत्र दिला असें दानवांना वाटले.

मानव बेटा बुद्धिमान. जाणीव असली तरी सर्व दोष शोडेच कबूल करणार! व्यवहार करतांना आपल्या हातून पापें होतात तेव्हां त्यांच्या क्षालनार्थ ‘दान करा’ असा ब्रह्मदेवानें आपणांस उपदेश केला असें मानव समजला.

दे दान सुटे गिराण

दान केलें कीं पाप जातें. पाप करावै व मग दान करावै कीं झाली आपली उन्नति, असें ब्रह्मदेव सांगतो असें तो समजून चालला. ब्रह्मदेवापासून मिळविलेली ही कल्पना मानवानें आपल्या बुद्धिच्या साह्यानें इतकीं विस्तारली की, ‘दे दान सुटे गिराण’ येथर्योत

तिची मजल गेली. दान केले की संपले. मग काय वाटेल तें करावें अशी वृत्ति मानवांत निर्माण होऊन बसली, ब्रह्माचा उपदेश ज्याला 'द' कार मंत्र म्हणतात त्याचा झुभाग घेऊन मानवाचें काम भागणार नाही. तो आहे तसा सबंध घेतला पाहिजे. कारण मानवामध्ये देवत्व, दानवत्व व मनुष्यत्व ही तिन्ही आहेत. ऐश्वर्य भोगण्याची, चैन मजा करण्याची, सुखासीन आयुष्य कंठण्याची वृत्ति मानवांत आहे. स्वार्थासाठी क्रूर राखसी कृत्य, वैयक्तिक वा सामुदायिक इत्या तो करूं शकतो. नीतिबाह्य वर्तन करून सुखासाठी पापाचरण करण्याकडे त्याचें मन धांवत असते. यास्तव मानवानें दया, दान, दान्त तिन्हीही गोष्टी स्विकारल्या पाहिजे. म्हणून ब्रह्माचा हा दकार मंत्र बाबा सांगत आहेत. केवळ जपण्याचा मंत्र नाही तर तो आपल्या जीवनांत उत्तरविण्याचा आहे. आपल्या जीवन पटाच्या प्रत्येक तंतूतंतून तो खेळत राहिला पाहिजे. आपले नित्य व्यवहार त्यावर आघारलेले पाहिजेत. या मंत्रांत दया, दान व दान्त अशा तीन गोष्टी येतात व त्या आपल्या भक्तांनी कसोशीने आपल्या जीवनांत उत्तरवाच्यात अशी बाबांची ईच्छा आहे.

दया, दान व दमन

पारमार्थिकच नव्हे तर व्यावहारिक जीवनांतही दया, दान व दमन यांची जरूरी आहे. दानांत त्याग आहे. ईश्वरानें जें आंपणांस दिलें आहे तें दुसऱ्यास देण्यासाठी दिलें लाहे; हा कर्मानयतिचा नियम डावलें म्हणजे संकटांना आमंत्रण देणे होय. मानव म्हणजे देवघेव करणारी यंत्रे आहेत. सामाजिक व्यवहार-देव-घेवीवर चालत असतात जो दुसऱ्यास कांहीं देत नाही त्याला कांहीं मिळत नाही. प्रकृतीच्या, निसर्गाच्या नियमाप्रमाणे देऊ, तें परत येईल. पेरुं तें उगवेल. जेवढे दान आज द्याल त्याच्या दसपट तुम्हांस परत मिळेल. त्याची बाठपहात मात्र बसू नका. तशी आसक्ति ठेवू नका. पाप फेडण्यासाठी दान करण्याची कल्पना हा भ्रम आहे. दान करणे हे अनेक कर्तव्यापैकीं आपले एक कर्तव्य आहे. दान देण्यांत अंति स्वताचा जसा फायदा होतो तसा आपण ज्यास दान देतो त्याचाही होतो. त्याला मदत मिळते. त्यायोगें त्याचें जीवन सुधारतें व त्याचें पुण्य तुम्हांस मिळते. शिवाय त्याच्या मनांत तुमच्या बदल चांगल्या भावना निर्माण होतात, त्या निराळ्या. दान समाजधारणेस अवश्यक आहे, प्रकृतीचा कायदा कडक आहे ती देण्यास आपणांस भाग पाढील, मग खुषीने देण्यांत शहाणपणा नाही कां?

दयेचा अमृत ठेवा

दया हा दैवी गुण आहे. संतांचें ऐश्वर्य आहे. दयेची गंगा स्वर्गात उगम पालून या भूतलावरून झुलझुल वाहत आहे. या गंगेत स्वतां खान करून इतरांनाही खान घडवावें व पावन व्हावें. दया हा कांहीं हक्क नाही तर तो नेतृत्विक झारा आहे. यामुळे कोणी कोणावर दया केली तर त्यावर आपण मोठे उपकार केले असे मानणे योग्य नाही.

तान्हा मुलाचा टाहो ऐकून मातेने त्यास स्तनपान दिले तर तो काय त्या बालकाक उपकार झाला असें समजावें? स्त्रीचे सौंदर्य कपड्याने व दागदागिन्यांनी खुलून दिसते तद्वत बलवान माणसास दयेने विशेष शोभा येते. सामर्थ्यवान असतील त्यांनी दया दाखविणे हें विशेष मोळाचे आहे, त्यामुळे त्यांचे सामर्थ्य अधिक खुलते, संत सामर्थ्यवान असतात तसेच दयालूही असतात. म्हणून लोकांना ईश्वरापेक्षांही संत अधिक जवळचे नातेवाईक वाटतात. अंतःकरणांतील दयालुपणाच्या मऊ सिंहासनावर ईश्वर अधिष्ठीत झालेला असतो. यास्तव आपण आपल्या अंतःकरणांत दयेचा अमृत ठेवा सदैव ठेवला पाहिजे. परंतु दया नुसती साठवून उपयोगी नाही. तिचा वापर केला पाहिजे. पाणी वापरल्याने शुद्ध राहते नाहीतर त्यावर येवाळ येऊन तें खराब होतें. दया करण्याचा सराव न ठेवल्यास अतःकरणांतील हें अमृत सुकून जाऊन त्या ऐवजीं निष्टुरतेच्या जंगलाची वाढ होईल. दयेने दयेची वाढ होते. विद्येप्रमाणेच दिल्याने ती वृद्धिगत होते. दयमुळे दुहेंरी फायदा होतो. दया करणाच्या मुक्खगुणांत वाढ होते तसेच ज्यावर दया दाखविली जाते त्याच्या ठिकाणीही ही वाढ होते. दयमुळे देणारे व घेणारे दोघांचाही फायदा होतो. शेकस्टिप्यरने आपल्या ‘मर्चेट ऑफ व्हेनिस’ या नाटकांत दयेसंबंधी सुंदर विवेचन केले आहे. तो म्हणतो—

“It is twice blessed

We pray for mercy and that same prayer doth teach us all to render the deeds of mercy.”

शुद्ध सात्त्विक प्रेमांत दयेचा उगम होतो. दयेत अंतःकरणाची ओढ लागली आहे, एकाचे अंतःकरण कांहीं कारणाने दुसऱ्याकडे ओढले गेले की त्या दुसऱ्याबद्दल सहानुभूति वाढू लागते. एकत्राचा थोडा तरी ओलावा असल्याखेरीज दयेची हिरवळ उगवू शकणार नाही,] एकात्मता वाढविण्यास दया हें एक उत्तम साधन आहे. दया मानव घर्मास पोषक आहे, दयमुळे एकमेकांबद्दल आदर व चांगलेपणा निर्माण होतो. बाबांनी वेळोवेळी दयेची महती आपल्या भक्तांना सांगितली आहे ती कां, हें आतां लक्षात येईल असें वाटतें.

सुखी होण्याचा मार्ग

दांत व्हा म्हणजे दमन करणारे व्हा. हरएक गोष्टीत दमन व संथम पाहिजे. समाज घारणेसाठीं प्रत्येक व्यक्तीने आपल्या इच्छांना मुरड घातली पाहिजे. कायद्याच्या भितीने कां होईना, तशी ती आपण घालीत असतो. दमनाचा दाब काढल्यास मानवी जीवन म्हणजे शुद्ध पशुजीवन होईल. खुशीने केले तर कायदा तसेच करण्यास माग पाढील, काम, क्रोध वैरे प्रसिद्ध रिपूं परमार्थाच्या मार्गवरील वाटमारे आहेत. नेसावध

पांथस्थाप ते चुटकीसरसे गारद करतात. यास्तव त्यांच्याशी झगडणे, त्यांना काबूंत ठेवणे आवश्यक आहे. केवळ्याही ऐश्वर्याचा व वैभवाचा निकाल ते क्षणांत करतात. सर्व असून दमन नसेल तर अंतीं जीवनाचे वाळवंट होईल.

दया, दान व दमन या तिन्हीही गोष्टी मानवी जीवनास व मानवधर्मास पौष्टक आहेत. म्हणून बाबानीं द कार मंत्र आपल्या भक्तांस दिला आहे. त्याप्रमाणे वागावें म्हणजे बाबा सांगतात तसें होईल, सौख्य अस्यंत लाधाल.

श्री शंकराचार्य व योगी

आदि शंकराचार्यांकडे एकदां कोणी एक योगी आला व आपण संपादन केलेल्या सिद्धीच्यै त्यांच्यापुढे प्रदर्शन करूं लागला. आपले शरीर हवेंत तरंगत ठेवणे ही त्यापैकीं एक सिद्धी होती. त्याला शंकराचार्यांकडून शाचासकी मिळवावयाची होती हवेंत उंच तरंगत तरंगत तो योगी खाली आला तेव्हां शंकराचार्यांनी विचारले, “ही सिद्धि आश्चर्यकारक आहे खरी ! ती संपादन करायला किती काळ दवडावा लागला ?

योगी म्हणाला “ ही सिद्धि प्राप्त व्हावी म्हणून मी माझ्या आयुष्याची उत्तमोत्तम चाळीस वर्षे खर्च केली आहेत ! ”

त्यावर आचार्य म्हणाले, अरे ! वेळेचा काय हा अपव्यय ! त्याएवजी एखादें !
लहानसें पाप करून तुला कावळ्याचा जन्म मिळवितां आला असता व मग सहजरीतीने
तुला आकाशांत वाटेल तेवढें तरंगतां आलें असतें व भ्रमण करतां आलें असतें आणि
किती थोड्या कालावधीत ही गोष्ट घडून येऊं शकली असती ! आणि त्यासाठीं आपल्या
आयुष्याचीं बहुमोल अशीं चाळीस वर्षे तुं खर्च केलीस ! काय हा आयुष्याचा अपव्यय !

त्या योग्यानें शंकराचार्यांच्या बोलण्यांतील अर्थ ओळखला, त्यानें त्यांच्या पायांवर घालून घेतले. नंतर शंकराचार्य त्याला उद्देशून म्हणाले, “तू संपादन केलेली सिद्धि किंवा दुसरी कोणतीही सिद्धि शाश्वत समाधान किंवा शांती मिळवून देऊ शकणार नाही. शांतीचा झरा तुझ्या अंतःकरणांतच वास करीत आहे. त्याचा शोध घेणे तो, शोधून काढणे हेच कार्य सर्वांत महत्वाचे आहे ! व जीवन साफल्याचे आहे.”

उवा घालविष्णुसाठीं खात्रीलायक ठरलेले ‘लायसॉफ तेल’ वापरा.

गिरगांव “बापट ब्रदर्स”—दादर ‘कसंत फॉर्मसी’

देव भावाचा भुकेला

—संत विनोबा

तो परमेश्वर समजून घेण्याचे एक महान् साधन, एक थोर विकर्म, सांगण्यासाठी गीतेच्या सातव्या अथव्यांत भगवंतानीं भक्तीचे भव्य दालन उघडले आहे. चित्तशुद्धीसाठीं यज्ञ-दान, जप-तप, ध्यान-धारणा, इत्यादि अनेक विकर्मे सांगितली जातात. या साधनांना मी सोडा, साबू, रिठे यांची उपमा देईन. परंतु भक्ति म्हणजे पाणी आहे. सोडा साबू रिठे स्वच्छता देतात. परंतु पाण्याशिवाय त्यांचे चालणार नाही. पाणी नसले तर त्यांचे काय क्रायचे? परंतु सोडा साबू रिठे नसले तरीहि नुसरते पाणी निर्मलत्व देऊ शकते. त्या पाण्याच्या जोडीला तें आले तर ‘अधिकस्य अधिकं फलम्’ असें होईल. दुधांत साखर पडली म्हणून यज्ञयाग, ध्यान, तप, या सर्वोत्तम जिव्हाळा नसेल तर चित्तशुद्धि करी होणार? जिव्हाळा म्हणजेच भक्ति.

सार्वभौम उपाय भक्ति

भक्तीची सर्व उपायांना गरज आहे. भक्ति हा सार्वभौम उपाय आहे. सेवेचे शास्त्र शिकलेला, उपचारांची नीट माहिती असलेला, मनुष्य रोग्याचे शुश्रूषेस जावा. परंतु त्याच्या मनांत जर कळकळ नसेल तर खरी सेवा होईल कां? बैल चांगला धष्टपुष्ट आहे. परंतु त्याला गाढी ओढावयाची इच्छाच नसेल, तर तो अदून बसेल, खड्ड्यांतहि गाढी घालील, जिव्हाळ्याशिवाय केलेल्या कर्मानें तुष्टिपुष्टि नाहीं.

ही भक्ति असेल तर त्या महान् चित्रकाराची कला पाहावयास सांपडेल. त्याच्या हातांतील तें कलम पाहावयास मिळेल. तो उगमाचा झारा व तेथील अपूर्व गोडी एकदां चाखली म्हणजे बाकीचे सारे रस तुच्छ व नीरस वाटतील. खरें केळें ज्यानें खालें तो लांकडाचे रंगीत केळें क्षणभर हातांत घेईल, सुंदर आहे म्हणेल व ठेऊ देईल. खरें केळें चाखल्यामुळे लाकडी केळ्याविषयीं त्याला फारसा उत्साह राहत नाहीं. त्याप्रमाणेच मूळच्या झाल्याची ज्यानें गोडी घेतली तो बाहेरच्या गृहखोबन्यांनें मिटकस मारणार नाहीं.

एका तत्त्वज्ञान्याला लोक म्हणाले, “चला महाराज, शहरांत आज मोठी आरास आहे.” तो तत्त्वज्ञानी म्हणाला, “आरास म्हणजे काय? एक दिवा, त्याच्यापुढे दुसरा, त्याच्यापुढे तिसरा; असें लाख, दहा लाख, कोटी वाटेल तेवढे समजा. समजली मला आरास.” गणितश्रेणीत १+२+३ याप्रमाणे अनंतापर्यंत असते. संख्यांमध्ये ठेवावयाचे

अंतर कळलें भणजे सर्व संख्या मांडण्याची गरज नाही. तसें ते दिवे एकापुढे एक ठेवले त्यांत एवढे गद्दन जाण्यासारखे काय आहे? पण मनुष्याला असुले आनंद आवडतात. तो लिंबू आणील, साखर आणील, पाण्यांत मिसळील व मिटकी मारून म्हणेल, “काय छान झाले आहे सरबत!” जिमेला चाखण्याशिवाय धंदा नाही. हे त्यांत मिसळ; ते ह्यांत मिसळ. असल्या मिसळी खाण्यांतच सारे सुख. मी लहानपणी एकदां सिनेमा पाहावयास गेलो होतो. जातांना बरोबर तरट नेले होते. झोंप आली तर त्यावर निजावै हा हेतु. ती पड्यावरची डोळे दिपविणारी आग मी पाहूं लागले. दोन चार मिनिटे ती आगीची चिंते पाहून डोळा थकून गेला, मी तरटावर निजलो व सांगितले, संपले की उठवा. रात्रोच्या वेळी बाहेर मोकळ्या हवेत आकाशांतील चंद्र तरे पाहणे सोङ्गन तो शांत सृष्टीतील पवित्र आनंद सोङ्गन, त्या कोंदट थिएटरांत आगीच्या बाहुल्या नाचतांना पाहून टाळ्या पिटतात. मला तें कांदी समजेना.

हा का खरा आनंद?

मनुष्य इतका निरानंद कसा? त्या निर्जीव बाहुल्या पाहून शेवटी क्षणभर विचारा आनंद मिळवितो. जीवनांत आनंद नाही, मग कृत्रिम आनंद शोधतात. एकदां आमच्या शेजारी ठमटम सुरु झाले. मी विचारले, “कां बाजा?” सागण्यांत बाले की, “मुलगा झाला!” जगांत का तुला एकट्यालाच मुलगा झाला? परंतु ठमटम करून जगाला जाहीर करतो की मला भुलगा झाला म्हणून. उड्या मारतो, नाचतो, गाणे करतो, मुलगा झाला म्हणून. असला हा पोरखेळ आहे. आनंदाचा जणू दुष्काळ आहे. दुष्काळांत सांपडलेले लोक कोठे शीत दिसतांच उडी घालतात, त्याप्रसारणे मुलगा झाला, सर्कस आली, सिनेमा आला, की हे आनंदाचे बुमुक्षित उड्या मारताव,

हा का खरा आनंद? गाणे कानांत शिरून त्या लहरी मेंदूला घक्का देतात. डोळ्यांत रूप शिरून मेंदूला घक्का बसतो. हा घक्का बसण्यांत विचाऱ्यांचा आनंद समावेला असतो कोणी तंबाखू कुहून नाकांत कोंबतो, कोणी ती वकून विढीच्यानें तोंडांत घरतो, त्या तपकीरीचा किंवा त्या धुराचा ठसका बसला की खांना आनंदाचा जणू ठेवा मिळतो त्यांच्या आनंदाला विढीचे थोटूक मिळतांच सिमा उरत नाही. टॉलस्टॉय लिहितो, “त्या विढीच्या खुंदीत तो मनुष्य सहज एखाद्याचा खूनहि करील” एक प्रकास्ता कैफल्य तो.

अशा आनंदांत मनुष्य कां दंग होतो? खन्या आनंदाचा त्याला पत्ता लागलेला नसतो. मनुष्य पडछायेला भुलून राहिला आहे. आज पंचशान्दियांचे आनंद तो उपभोगीत आहे, डोळ्यांचे इंद्रिय नसते तर जगात चारच आनंद इंद्रियांचे आहेत असे

तो मानतो. उद्यां मंगळवरून एखादा सहा इंद्रियांचा मनुष्य खालीं आला तर मग हे पंचशानेंद्रियवाले खिन्ह होतील व रडत म्हणतील, “त्याच्या मानाने आपण किती दुबळे !”

गाढवाचें ओरडणे अशुभ !

सृष्टीतील संपूर्ण अर्थे पंचशानेंद्रियांना कसा समजणार ? त्यांत त्यांत पंचविषयांत निवड करून माणूस रमत असतो विचारा. गाढवाचें ओरडणे कानांत गेले तर म्हणतो अशुभ कानांत गेले. आणि तुझें दर्शन झाल्यामुळे त्या गाढवाचें नाहीं का काहीं अशुभ होणार ? तुझें तेवढे विघडते. दुसऱ्याचें नाहीं का तुझ्यामुळे विघडत ? मानून घेतो कीं गाढवाचें ओरडणे अशुभ ! एकदां मी बडोदा कॉलेजांत असतां युरोपियन गाणारे आले ते चांगले गाणारे होते; परंतु केव्हां पळ काढावयास मिळेल याची मी वाट पाहत होतो. तीं गाणीं एकण्याची मला संवय नव्हती, टाकलीं नापास करून. आपले गवई तिकडे गेले तर कदाचित् तिकडे नापास ठरतील. संगीतानें एकाळा आनंद होतो. दुसऱ्याला होत नाहीं. म्हणजे हा खरा आनंद नव्हे, हा फसवा आनंद आहे. खव्या आनंदाचें दर्शन नाहीं तोंपर्यंत या फसव्या आनंदावरच झुलं, खरें दूध नव्हतें मिळाले तोंपर्यंत कालवलेले पीठच अश्वत्थामा दूध म्हणून पीत होता. त्याप्रमाणे खरें स्वरूप दुम्ही समजलांत. त्याचा आनंद चाखलांत, म्हणजे इतर सारे फिर्के वाटेल.

खरा रस चाखण्याचें साधन

त्या आनंदाला शोधून काढण्यासाठी भक्ति हा उत्कृष्ट मार्ग आहे. या मार्गानें जातां जातां फरमेश्वरी कुशलतां कलेल. ती दिव्य कल्पना आली म्हणजे वाकी कल्पना आपोआप ओसरतील. मग क्षुद्र आकर्षण राहणार नाहीं. मग जगांत एकच आनंद भरून राहिलेला दिसेल. मिठाईचीं शेंकडों दुकानें असलीं तरी मिठाईचा प्रकार एकच, जोंपर्यंत खरी वस्तू मिळाली नाहीं तोंपर्यंत चंचल चिमण्यांप्रमाणे एक कण इथें खाऊं, एक कण तिथें, असें करूं. मी पहांटे तुलसीरामायण वाचीत होतो. दिव्याजवळ किडे जमले होते. तेथे ती पाल आली. माझ्या रामायणाचें तिला काय होय ? किडा पाहून तिला किती आनंद झाला होता ! आतां ती किडा मटकावणार तों मीं जरा हात उचलला व ती गेली. परंतु तिचे सारखें त्या किड्याकडे लक्ष होते. मी स्वतःला विचारले, “खातोस का तुं तो किडा ? सुटते का तुझ्या जिभेला लाळ ?” माझ्या जिभेला लाळ सुटली नाहीं. मला जो रस भेटला होता त्याचा पालीला कोठे होता पत्ता ? तिला रामायणांतील रस चाखतां येत नव्हता. त्या पालीप्रमाणे आपली दशा आहे. नाना रसांत दंग आहोत. परंतु खरा रस लाभेल तर किती बहार होईल ! तो खरा रस चाखावयास मिळण्याचें भक्ति हें एक साधन भगवान दाखवित आहेत.

भक्तांचे विविध प्रकार

भगवंतांनी भक्तांचे तीन प्रकार सांगितले, (१) सकाम भक्ति करणारा, (२) निष्काम परंतु एकांगी भक्ति करणारा, (३) शानी म्हणजे संपूर्ण भक्ति करणारा निष्काम परंतु एकांगी भक्ति करणाऱ्यांत पुन्हां तीन प्रकार आहेत. [१] आर्त, [२] जिज्ञासु, [३] अर्थार्थी. अशा या भक्तिवृक्षाच्या निरनिराळ्या शाखा आहेत.

सकाम भक्ति करणारा म्हणजे काय? कांहीं इच्छा मनांत ठेवून देवाकडे जाणार. ही भक्ति निकृष्ट प्रकारची आहे म्हणून तिची मी निंदा करणार नाहीं. पुष्कळ लोक मान मिळावा म्हणून सार्वजनिक सेवेत पडतात. विघडलें कोठे? तुम्ही त्यांना मान द्या. चांगला मान द्या. मान देण्यानें कांहीं विघडणार नाहीं. असा मान मिळत गेल्याने पुढे सार्वजनिक कामांत ते स्थिर होतील. पुढे ल्या कामांत च त्यांना आनंद वाढू लागेल. मान मिळावा असें वाटते याचा अर्थ काय? याचा अर्थ हा की, आपण जें काम करतो तें उत्तम आहे अशी मान मिळाल्यामुळे खात्री पटते. ज्याच्याजवळ आपली सेवा चांगली की वाईट हे समजण्यास आंतरिक साधन नाहीं. तो ह्या बाह्य साधनावर विसंबून राहतो.

देवाजबळ रडणारा भक्त

आईने मुलाला शाबासकी दिल्ही की, त्याला आईचे आणखी काम करावेंसे वाटते. सकाम भक्तीचे असेंच आहे. सकाम भक्त सरळ देवाकडे जाऊन म्हणेल, “दे,” देवाजवळ जाऊन सारे मागणे ही गोष्ट सामान्य नाही. ही असामान्य वस्तु आहे. ज्ञानदेवानी नामदेवाला विचारले, “यात्रेला येतोस का?” नामदेवाने म्हटले, “यात्रा कशाला?” ज्ञानदेव म्हणाले, “साधुसंतांच्या भेटीगांठी होतील.” नामदेव म्हणाला, “देवाला विचारून येतो.” नामदेव देवळांत जाऊन देवासमोर उभा राहिला. त्याच्या डोळ्यांतून अश्रु गळूं लागले. देवाच्या त्या समचरणांकडे तो पाहत राहिला. शेवटी रडत रडत त्याने विचारले, “देवा, जाऊ का मी?” ज्ञानदेव जबळच होते. या नामदेवाला का तुझीं वेडा म्हणाल! बायको घरी नाही म्हणून रडणारे पुष्कळ आहेत. परंतु देवाजवळ रडणारा भक्त सकाम असला तरी तो असामान्य आहे. जी वस्तु खरोखर मागावयाची ती तो मागत नाही है त्याचें अशान होय; म्हणून त्याची सकाम भक्ति त्याज्य ठरत नाही.

देवाला आलवण्याची वृत्ति

बायका सकाळीं उटून नाना व्रते करतात, काढवातीनें ओवाळतात, तुळशीला प्रदक्षिणा घालतात. कशासाठी? तर देवानें मेल्यावर कृपा करावी म्हणून. त्याच्या मनाच्या वेळ्या समजुती असतील. परंतु त्यासाठी त्या ब्रतवैकल्ये, उपासतपास, करतात,

अशा व्रतशील घराण्यांत थोर पुरुष जन्मतात. तुलसीदासांच्या कुळांत रामतीर्थ जन्मले, रामतीर्थ फारसी माषेचे ज्ञाते, कोणी म्हटले, “तुलसीदासांच्या कुळांतील, आणि तुम्हांस संस्कृत येऊ नये ?” रामतीर्थांच्या मनावर याचा परिणाम झाला. कुलस्मृतींत एवढे सामर्थ्य होते. पुढे रामतीर्थांनी त्या स्मृतीने संस्कृतचा अभ्यास केला, बायका जी भक्ति करतात तिची चेष्टा करूं नये. भक्तिचे असे कण कण जेथे सांठतात तेथे तेजस्वी संतति उत्पन्न होले. म्हणून भगवान म्हणतात, “माझा भक्त सकाम असला, तरी मी त्याची भक्ति दृढ करीन. त्याच्या मनांत घोटाळे उत्पन्न करणार नाही. माझा रोग बरा कर देवा, असें तो कळवळून म्हणेल तर त्याची आरोग्याची भावना राखून मी त्याचा रोग बरा करीन. कोणत्याहि निमित्ताने तो मजकडे आला तरी मी त्याच्या पाठीबरून हात फिरवून त्याचे कौतुकच करीन.” श्रुताची गोष्ट पहा. बापाच्या मांडीवर जागा मिळाली नाही म्हणून त्याच्या आईने ‘देवाजवळ माग’ असें त्याला सांगितले. तो उपासना करूं लागला, देवाने त्याला अढळ पदावर बसविले. मन निष्काम जरी नसलें तरी काय झाले ? मनुष्य कोणाकडे जातो, कोणाजवळ मागतो, हें महत्वाचे आहे. जगापुढे तोंड न वेंगाडतां देवाला आळवण्याची वृत्ति महत्वाची आहे.

विश्ववंद्य कोण ठरतो?

कोणत्याहि निमित्तानें भक्तीच्या मंदिरांत एकदां पाय ठेवा म्हणजे झाले, प्रथम कामनेनै आलांत तरी पुढे निष्काम व्हाल, प्रदर्शन मांडलेले असते व चालक म्हणतात, “अहो, येऊन तर पहा कशी छान खादी निघूळ लागली आहे ती! पहा निरनिराळे नमुने.” मनुष्य जातो, त्याच्या मनावर परिणाम होतो, तसेच भक्तीचे, भक्तीच्या मंदिरांत एकदां या म्हणजे तेथील सौंदर्य व सामर्थ्य समजेल, धर्मराजावरोबर स्वांत जातांना चेवटी कुत्राच राहिला, भीम अर्जुन सारे वाटेत गळून पडले, स्वर्गद्वाराजवळ धर्माला सांगण्यांत आले, “तुला प्रवेश आहे, परंतु कुश्याला मजाव आहे.” धर्म म्हणाला, “माझ्या कुश्याला प्रवेश होत नसेल तर. माझाहि होणार नाही.” अनन्य सेवा करणारा कुत्रा का असेना, तो इतर मी मी म्हणणाऱ्यापेक्षां श्रेष्ठ आहे. तो कुत्रा भीमार्जुनापेक्षां श्रेष्ठ ठरला. देवाकडे जाणारा किडा का असेना, तो परमेश्वराकडे न जाणाऱ्या मोठमोठ्यांद्वान थोर आहे. देवळामध्ये कांसव बसाविले असते, नंदी असते, परंतु त्या नंदीबैलाला सारे नमस्कार करतात. तो सामान्य बैल नाही, तो देवासमोरच आहे हैं विसरतां बेणार नाही. मोठ्या अकलवंतापेक्षां तो श्रेष्ठ आहे. देवाचै समर्प करणारा बावळा जीव विश्ववंश ठरतो.

भावनेची किंमत

एकदां मी रेल्वेने जात होतों. यसुनेच्या पुलावर गाडी आली. हृदय पुलकित होऊन जवळच्या एका माणसाने नर्दीत दिडकी टाकली. शेजारी एक चिकित्सक गृहस्थ होते ते म्हणाले, “आर्धीच देश दरिद्री. हे लोक असे पैसे व्यर्थ दवडतात.” मी त्यांना म्हटले, “तुम्ही त्या माणसाचा हेतु नाहीं ओळखला, ज्या भावनेने त्या दोन दिडक्या त्याने फेंकल्या त्या भावनेची किंमत दोनचार पैसे होईल की नाहीं? ते पैसे इतर सत्कार्यास दिले असते तर जास्त चांगले दान झाले असते ते सारे मागून पाहूं, परंतु ही नदी म्हणजे ईश्वराची जणूं करुणा वाहून राहिली आहे, असे मनांत येऊन त्या भाविकाच्या मनांत कांहीं भावना उत्पन्न होऊन त्याने त्याग केला. त्या भावनेला तुमच्या वर्थशास्त्रांत कांहीं स्थान आहे कां? देशांतील एक नदी पाहून त्याचे अंतःकरण द्रवले. ही भावना तुम्हांस समजेल तर मग मी तुमच्या देशभक्तीची पारख करीन.” देशभक्ति म्हणजे का भाकर? देशांतील महान् नदी पाहून सारी संपत्ति तिच्यांत बुडवूं दे, तिच्या चरणी अपूं दे, असे मनांत येणे ही केवढी देशभक्ति! तो सारा पैसा, ते पांढरे तांबडे पिवळे दगड, ती किड्यांच्या विष्टेपासून झालेली मोर्तीं, पोवळीं, त्या सर्वींची पाण्यांत बुडविष्याइतकीच किंमत आहे. परमेश्वराच्या पायांपुढे ही सारी घूळ तुच्छ माना. तुम्ही म्हणाल नदीचा व परमेश्वराच्या पायाचा काय संबंध? तुमच्या सृष्टींत देवाचा संबंध आहे कां कोठे? नदी म्हणजे औंकिंसजन व हायझोजन. सूर्य म्हणजे किंसन बत्तीचा एक मोठा प्रकार. त्याला काय नमस्कार करावयाचा? नमस्कार फक्त तुमच्या भाकरीला. मग त्या भाकरीत तरी काय आहे? ती भाकरी म्हणजे तरी एक पांढरी मातीच. तिच्यासाठीं कां मिटक्या मारतां? एवढा सूर्य उगवला, अशी ही सुंदर नदी दिसली, तेथे परमेश्वरी अनुभव नाही यावयाचा तर कोठे यावयाचा? तो इंग्रज कवि वर्डस्वर्थ रडत म्हणतो, पूर्वी मी इंद्रघनुष्य वर्षे तेव्हां नाचै कुंदे, माझें हृदय उच्चबळे. आज कां वरै नाचत नाही? पूर्वीची जीवनांतील माधुरी गमावून मी का दगड बनलो?

सारांश, सकाम भक्ति किंवा अडाणी मनुष्याच्या भावना यांचेहि महत्त्व फार मोठे आहे. परिणार्मी त्यांतून महान् सामर्थ्य निघते. जीव कोणताहि व केवढाहि असो; तो परमेश्वराच्या दरबारांत एकदा आला गृहाजे सान्य झाला. अर्द्धात कोणतेहि लांकूड टाका तें पेट घेणार. परमेश्वराची भक्ति ही अपूर्व साधना आहे. सकाम भक्तीचेहि परमेश्वर कौतुक करील. पुढे ती भक्ति निष्काम होऊन पूर्णतेकडे जाईल.

सकाम भक्त हा एक प्रकार. आत्म निष्क्रियक भक्ति कृष्णरे माहुं. यांत युद्धां एकांगी आणि पूर्ण, आणि एकांगीत तीन तप्त्वा, पहिली तप्त्वा आर्त भक्तांची. आर्द

म्हणजे ओलावा पाहणारा, देवासाठी रडणारा, विबहळणारा; जसा नामदेव, देवाचें प्रेम केव्हां मिळेल, त्याला मिठी केव्हां मारीन, त्याच्या पार्यां केव्हां जडेन, अशी तगमा असणारा. प्रत्येक कार्यात हा भक्त जिव्हाळा आहे की नाहीं, प्रेम आहे की नाहीं, या भावनेने पाहील. दुसरी तन्हा जिशासुंची. ही तन्हा सांप्रत आपल्या देशांत फारशी नाही, कोणी गौरीशंकर पुन्हां पुन्हां चढतील व मरतील. कोणी उत्तर श्रुवाच्या शोधार्थ जातील, व आपले शोध कागदावर लिहून बाटल्यांत घालून त्या पाण्यावर सोडून मरून जातील कोणी ज्वालमुखीच्या आंत उतरतील. हिंदुस्थानांतील लोकांना मरण म्हणजे वाऊ. कुंड पोसणे याहून पुरुषार्थंच उरला नाही, जिशासु भक्ताजवळ अदम्य जिशासा असते, प्रत्येक वस्तृतील गुणधर्म तो शोधतो, मनुष्य नदीमुखानें सागराला मिळतो, त्याप्रमाणे हा जिशासु हि शेवटीं परमेश्वराला मिळेल. तिसरी तन्हा अर्थार्थीची. अर्थार्थी म्हणजे प्रत्येक गोष्टीत असू पाहणारा, अर्थ म्हणजे पैसा नव्हे. अर्थ म्हणजे हित, कल्याण, कोणत्याही गोष्टीची परिषदा करताना “बाने समाजाचे कल्याण काय होईल” ही कसोटी तो लावील. माझे लेसन, माषण, सारे कर्म जगाच्या मंगलासाठी आहे की नाहीं हें तो बघेल. निरुपयोगी, किंवा त्याच्या पक्षंत नाहीं. जगाच्या हिताची चिंता करणारा केवढा हा महात्मा। जगाचे कल्याण हाच त्याचा आनंद, प्रेमाच्या हृषीने सर्व क्रियांकडे पाहणारा तो अर्थ जगाच्या हृषीने पाहणारा तो जिशासु आणि सर्वोच्या कल्याणाच्या हृषीने पाहणारा तो अर्थार्थी.

तुकोवाची प्रार्थना

हे तिनी भक्त निष्काम खरे परंतु एकांगी. एक कर्मद्वारा, दुसरा हृदयद्वारा, तिच्या बुद्धिद्वारा, देवाकडे येतो. आतां उरला प्रकार तो पूर्ण भक्ताचा. यालाच ज्ञानी भक्त म्हात्राक्षाचे. या भक्ताला जें दिसेल तें सारे देवाचेंच रूप. कुरुप-सुरुप, गऱ्य-रऱ्य, स्त्री-पुरुष, पश्च-पक्षी, सर्वत्र परमात्म्याचे पावन दर्शन.

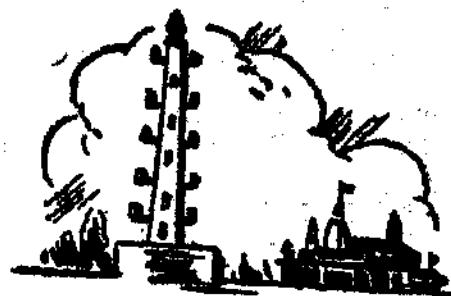
“नर नारी बाळे अवघा नारायण ।

ऐसे माहे मन करी देवा ॥”

अशी तुकाराममहाराजांची प्रार्थना आहे. नागाची पूजा, हत्तीचे तोंड असलेल्या देवाची पूजा, शाढाची पूजा, हे जेसे पागलपणाचे मासले हिंदुधर्मात आहेत, त्यापेक्षांहि त्या ज्ञानी भक्ताच्या ठिकाणी पागलपणाची कमाल झालेली असते. त्याला कांहीहि भेट्यै किंदीसुंगीपासून तों चंद्रसूर्यपर्यंत सर्वत्र एकच परमात्मा त्याला दिसतो. त्याचे हृदय उचंबळते.

“मग तथा सुखा अंत नाहीं पार । आनंदै सागर हेलावती ॥”

असें जें हें दिव्य भव्य दर्शन, त्याला भ्रम म्हणा वाटेल तर, परंतु हा भ्रम सौख्याची राशी आहे, आनंदाचा ठेवा आहे. गंभीर सागरांत त्याला देवाचा विलास दिसतो, गाईत त्याला देवाची वत्सलता दिसते, पृथ्वीत त्याची क्षमता दिसते, निरभ्र आकाशांत त्याची निर्मलता दिसते, रवि-चंद्र-तान्यांत त्याचें तेज व भव्यता दिसते, फुलांत त्याची कोमलता दिसते. दुर्जनांत कसोटी पहाणारा तो देव दिसतो. अशा रीतीने एक परमात्मा सर्वंत्र नटलेला आहे. हें पाहण्याचा शानी भक्ताचा अभ्यास चालू असतो. असें करतां करतां एक दिवस तो शानी ईश्वरांतच मिसळून जातो.

भाँडण नको

कोणाशींही असो; भांडण सुरू करणे अत्यंत वाईट; वरें तें केल्यानंतर त्यालाच चिकदून रहाणे हें त्याहीपेक्षां वाईट, क्षुल्ळक व लहानसहान नुकसानीच्या बाबीकडे दुर्लक्ष करण्यांत यावे. तेवढीं त्यागबुद्धि असावी. दुसऱ्यांशी शत्रुत्व पत्करून स्वतःचा फायदा करून घेण्यासाठीं फार वाईट. अंतीं त्याचे दुष्परिणाम भोगावे लागतात.

—विष्णु पुराण

बंधनांत किंवा ताब्यांत न ठेवण्यांत आलेली नदी व स्त्री दोघेही सारखीच आहेत. दोघांच्याही चालचलणुकीवर बंधन पाहिजे. नाहीपेक्षां नदीचा प्रवाह बांध फुटून कुठल्या कुठऱ्यात जाईल व किती नुकसान करील याचा नेम नसतो. तसेच स्त्रीचे आहे. स्वैरपणानें ती—आपल्या कुळाला कंसा कलंक लावील. हें सांगतां येणे कठीण असते.

—गरुड़ प्रधाण

साधक व साधना

प्रत्येक मनुष्यानें मोकाट सुटल्याप्रमाणे मनास येईल तसें न
वागतां स्वतःवर कांहीं बंधनें लादून घेतली पाहिजेत. स्वतःचे
दोष शोधून काढून ते घालविण्यासाठीं झटलें पाहिजे भग-
वंताचे कोणतें नांव तुम्हांला आवडेल?

गृहस्थाश्रम असो. वा दुसरा कोणताही आश्रम असो. तो सोडून ईश्वर प्रातीसाठीं
कोणीही दूर पळण्याचे कारण नाही. कोणताही आश्रम ईश्वरभक्तिआड येऊं शक्त
नाही. तुम्ही कोणत्याही आश्रमांत किंवा परिस्थितीत असा. वांट्याला जी स्थिति आली
असेल ती म्हणजे देवाचा प्रसाद असे मानून त्या स्थितीतील आपले कर्तव्य पालन योग्य
प्रकारे करण्यासाठीं झटणे हेच तुमचे पवित्र कर्तव्य आहे. तीच तुमची ईश्वरसेवा. प्रात
परिस्थितीत समाधान मानून जो गृहस्थ ईश्वर चिंतनांत आपला वेळ घालवील त्याच्याकर
ईश्वरी कृपेचा वर्षांव झाल्याशिवाय रहाणार नाहीं.

X

X

X

आपल्या गांठीला अद्दा व प्रेमभाव असला पाहिजे. श्रद्धेच्या पाठबळावर तुम्हीं
वाटेल तें करूं शक्कल, अद्दा व सर्वीभूतीं प्रेमभाव असला म्हणजे त्यापुढे सर्व विन्हे
संवाठीं पडतील. घरीदारीं विस्तृत व प्रतिकूल वातावरण असेना का. तें तुमची व
भाववंताची ताटातृष्ण घडवून आणु शकणार नाही. श्रद्धेची व प्रेमभावाची कांस बळकट
म्हणून घेण्याचे जाले. हिरण्यकश्यपूसारख्या ईश्वर द्वेष्याच्या घरीं जन्म घेऊन प्रलङ्घादानें
त्या विरोधी वातावरणांत केवळ श्रद्धेच्या बळावर मात करून दाखविली. तुमचा निर्वार
पाहिजे. अद्दा आतिकंत असली पाहिजे. म्हणजे तुमच्या अध्यात्मिक उन्नती आड
भेणतीही शक्ति येऊं शकणार नाही.

X

X

+

उद्गुरुच्या प्रातीसाठीं मालवंताची प्रार्थना करावी. त्याच्या शोधांत असावें, व
त्याच्या उंगतीचा लाभ घडवून व्यापा हें टीक आहे; परंतु देवाचे नामस्मरण करणे,
भजनपूजन करणे हें उद्गुरुशिवाय वर्षे आहे. ज्याला सुद्गुरुच्या लाभ झाला नाहीं
त्याचा जन्म व्यर्थ होय. असे म्हणणे म्हणजे बुवाबाजीचा तो एक नमुना म्हणतां येईल,

परमेश्वर हाच आपला गुरु होय. उत्तम ग्रंथाच्या व सज्जनाच्या सहवासाच्या बळावर मनुष्य आधात्मिक जीवनांत प्रगति करूं शकतो. उत्तम ग्रंथ व सज्जन सहवास हे आपले गुरुच आहेत. याच दृष्टीने श्रीदत्त महाराजांनी चौविस गुरु केले. आपल्या ठायी एका सर्व श्रेष्ठ गुरुची स्थापना भनवंताने करून ठेविली आहे. कोणता तो गुरु? विवेकशक्ति. या शक्तीचे सामर्थ्य फार मोठे आहे. विवेकाने वागणे हें सर्वांत महत्वाचे आहे. त्या शक्तीला आपण पाचारण केले पाहिजे म्हणजे ती शक्तीच गुरुप्रमाणे आपणास प्रेरकं व तारक होऊन राहील.

X

X

X

श्रीराम, श्रीकृष्ण किंवा श्रीविष्णु या तीन देवता वेगवेगळ्या कां आहेत? एका परबंग्हा स्वरूपाचीच ती वेगवेगळीं नांवे व स्वरूपे आहेत. भक्तांच्या आवडीप्रमाणे वेळैवेळीं भगवंताने वेगवेगळीं नांवे व स्वरूपे धारण केली. तेव्हां अध्यात्माच्या ईश्वरप्राप्तीच्यामागे लागलेल्या साधकाने एक गोष्ट नेहमीं लक्षांत बाळगावयाची. ती कोणती? ज्या नांवाबद्दल आपणांस आदरभाव, प्रेम, व भक्ति वाटते, ज्याच्याबद्दल आवड व विशेष आपुलकी वाटते त्या नांवाचे स्मरण अखेर ठेवावयाचे व भक्तिभावपूर्वक त्या नांवाचा सरत जप करावयाचा.

ज्या पुण्य पुरुष भक्ताने हा संस्कारसागर तरून जाण्यासाठीं आपल्या आवडीप्रमाणे नामजप केला. व त्या साधनेत त्याला सफलताच मिळाली, त्याने त्या नांवाचे महात्म्य अपरंपार गायिले. कारण तो त्याचा आधार झाला. देवाच्या नांवाचा मग ते नांव कोणतेही असो—प्रभाव अपरंपार आहे. तें नांव कोणतेही असो. ज्याच्यावर तुमची भक्ति श्रद्धा जडली, ज्याच्याबद्दल आत्यंतिक प्रेमभाव वाटतो त्या नांवाची कांस घरावी. या जगांत संसार करीत असतां तरून जाण्याचा तोच एक सुलभ उपाय आहे.

X

X

X

तुम्हांला रामनामाचे प्रेम वाटते, साईबाबांचे प्रेम वाटते कीं, श्रीकृष्णाचे वा श्रीशंकराचे नांव आवडते हें तुमचे तुम्हीं पहावयाचे आहे. आणि तें शेधून काढून त्याला सदैव घट्ट चिकटून रहावयाचे आहे. ज्या साधनावर आपली भक्ति जडली आहे ज्याबद्दल आत्यंतिक आवड वाटते व ज्याच्यावर श्रद्धा जडली आहे तेंच साधन तुम्हांला मोक्षाप्रत घेऊन जाईल.

अंतःवृति—विवेक हा श्रेष्ठ आहे. त्याची कांस तुम्हीं एकदां का घरली म्हणजे तुमचे सारे प्रश्न आस्ते आस्ते मुट्ठत जातील. त्या विवेकशक्तीच्या बळावर दुसऱ्या माणसांतील दोष आपण पटकन् पाहूं शकतो. त्याचप्रमाणे स्वतःच्या ठायी असलेल्या दोषाचेही भान आपणास शाळैं पाहिजे. स्वतःचे दोष पहात असतां ते आदलून आल्या-

—३२*****★★★★★★★★★★★★★★★★★★ श्रीसाईलीला —

नंतर नसत्या उठाठेवी करीत न बसतां तें दोष घालविण्याचा आपण आटोकाट प्रयत्न केला पाहिजे, दुसऱ्यांनी आपल्याशीं अमूकरितीने वागावें असें आपणास बाटवें ना ? तसेच तुम्हीं दुसऱ्यांशीं वागत जा, व्यवहारांत ज्या गोष्टी अनाचरणीय अशा बाटतात त्यांचा आचारविचार आपण कोणाच्याही बावर्तीत करावयाचा नाहीं. तुमच्याठार्यी कांहीं ना कांहीं गुण असतीलच, त्यांच्याबद्दल केव्हांही अभिमान बाळगूं नका; व दोषावर केव्हांही पांधरूण घालूं नका. ते उघड्या डोळ्यांनी पहा व ते दूर करण्यासाठी प्रयत्न-पूर्वक अझर्नीश झटा. कोणी तुमची खोडी काढील; तुमच्याशीं गैरवर्तने करील; तुम्हीं त्याच्याशीं जशास तसें न्यायानें वागूं नका, त्यांचे अपराध विसरून जा व त्यांना क्षमा करा, माणसें जोडण्याची कला हस्तगत करा. तोडण्याच्या कलेला दुरून नमस्कार करा.

अशा रीतीनें एकेक पायरी वर चढत गेल्यानें तुम्हीं सच्चे साधक बनाल व तुमचा ईश्वर प्राप्तीचा मार्ग मोकळा होत जाईल.

MATUNGA CLEANING WORKS

ESTD. 1934

Prop. S. V. PRADHAN

MODI NIWAS, BOMBAY 19
Washers, Dyers and Dry Cleaners.

A Pleasure to You—A Satisfaction to Us
Chemical Cleaners, Super Fine Darners

Master Dyers

FOR

Cotton, Woollen, Silken & Jari Whole Cloths

सर्व तज्ज्ञेच्या कपड्यांची धुलाई, रंग व रफू काम व्यवस्थित करणार

माटुंगा क्लीनिंग वर्क्स

स्थापना १९३४) मोदी निवास, मुंबई १९ (मालक : एस. व्ही. प्रधान)

‘मी व माझे अस्तित्व’

लेखक : केशवराव कृ. प्रधान B. A. L. L. B.

[प्रकरण १ ले]

‘मी माझ्या विषयीं काय सांगणार’ असें आतिशय विनयानें म्हणतांना सुद्धां माझ्यामध्ला मी प्रकर्षनें जागृत असतो. एखाद्या शब्दाला वाक्याच्या संदर्भात पडल्यामुळे जसें महत्व येते त्याच प्रमाणे मला जन्माला आल्याबरोबर अमक्याचा मुलगा, अमक्याचा नातू, अमक्याचा भाऊ, अमक्या कुटुंबातला वगैरे शेकडों संदर्भात सांपळून भलतेंच महत्व चढले. किंवहुना माझ्या भोवतालच्या चिसुकल्या किंवा विस्तृत जगांचा मी केंद्र बिंदू झाले. हाच मी बरोबर घेऊन माझे बालपण युवावस्था व वृद्धावस्था या सर्व कालोधाबरोबर झपाझप मार्गे पडत असल्या तरी मी या मी ला सोडले नाही. घरी, दारी, ऑफिसांत निरनिराळ्या कामामध्ये मग असताना, किंवहुना सुखाच्या अत्युच्च शिखरावर असताना, किंवा दुःखाच्या खोल गर्तेत हा मी माझ्या बरोबर सतत राहून माझ्या विचार कल्पना, महत्वाकांक्षा, सुख, दुःख, भावना यांचा मध्य-बिंदु होऊन अनुभव घेतो. ‘हा मी कोण आहे’ तें मी शोधावयास लागलो तर त्यांचा थांगपत्ता उंची, लांबी, रुंदी, खोली वगैरे मला कळत नाही. माझ्या हृदयाच्या स्पंदनाबरोबर हा मी आपले स्वतःचे स्पंदन सतत चालू ठेवतो. कधीं कधीं असे वाटते की, माझ्या मृत्युनंतरही हा मी माझ्या बरोबरच दुसऱ्या जगांत येणार की काय? कधीं कधीं असे वाटते की हा मी अमर असावा. माझ्या बरोबर हा भी हसतो. खेळतो, द्वेष आणि प्रेम करतो, दुसऱ्याचा हेवा करतो, भोवतालच्या विषयांत माझ्या बरोबरच प्रवेश करतो. व ज्याप्रमाणे भ्रमर कमलीनीच्या ठिकाणी असलेल्या मधुपानांसाठी आंत प्रवेश करून तिच्या नाजूक बाहु पाशांत सापडतो व त्यांत रात्रभर अडकून राहातो, त्याप्रमाणे हा मी माझ्याबरोबर विषयांत प्रवेश करून विषयलालसेने संकटांत सापडतो, व दुःखी होतो हे सर्व होत असताना माझ्याशी इतका एकरूप झालेला हा मी स्वतःला ओळखूं शकत नाही.

बालपणीचा मी

पुष्कळ वेळां मला वाटते की माझ्या मध्ला हा मी केवळ भ्रमरूप आहे की काय? मी जरा खोल विचार केला तर मला याचे नमके अस्तीत्व कळत नाही. मी वयानें लहान होतों त्यावेळी माझी वृत्ती एखाद्या फुलपाखराप्रमाणे होती. जें मी वघे तेंत मला हक्केसे वाटें. कुठे एखादी सुंदर खेळण्याची वस्तु दिसली तर ती मला इवी म्हणून मी हड्ड घरून बसत असें, किंवा मला वाटायचं की हें माझे आर्हाप, माझी

लहान मोठी भावंडे, माझे घर, माझी बाग, ऐवढेंच काय पण
माझी खेळणी जर कां दुसऱ्या कोणी हिराऊन घेतली तर
त्यासाठी मी आकांडतोडव करीत असें. इतर वेळी मला ‘मी कोणी तरी आहे’ याचा
विसर पडून जात असे. मी निर्मल, निर्व्याज असा हसत असें, कुठे लाडीकपणे, प्रेमळ-
पणे आई—वडीलांच्या, भावंडांच्या गळ्यांत मिठी मारीत असें. माझ्या चिमुकळ्या
सुवंगळ्यावरोबर खुप कांहीं कांहीं बोलून गंमत उडवून देत असें. माझी कल्पनाशक्ति
थेट पृथ्वीपासून आकाशापर्यन्तच्या कुलाफळांमधून, रंगीत पक्षी व फुलपाखरे यामधून
थेट नंद्र, सूर्य, तरे यापर्यंत प्रत्येक वस्तुला अंतरंगात पकडण्याचा प्रयत्न करी.
क्षणांत रसणे, क्षणांत हसणे, क्षणांत लाडीकपणे दुसऱ्याच्या गळ्यांत पडणे,
खुप गमतीदार बोलून, आपण हसून दुसऱ्यास हसविणे; तर कधीं माझें आहे, दुसऱ्या कोणाला देणार नाहीं म्हणून माझ्या खेळण्याची एक एक वस्तु
जिवापलीकडे जपणे, या सर्व अवस्थांतून जाणारा तेव्हाचा मी वाढत्या वयाकोबर
आयुष्याच्या एक एक पायऱ्या चढत जाऊन वाल्यावस्थेतून पौँगडअवस्थेत, पौँगड-
अवस्थेतून युवावस्थेत, युवावस्थेतून मध्यम वयांत व मध्यम वयांतून जीर्ण कुशं अशा
बुद्धावस्थेत पदार्पण करीत, करीत बदलत गेलेला माझा मी खरोखरीच स्थीर असा कोणी
आहे का, असा प्रश्न मला नेहमी पडतो.

घोटाळ्यांत टाकणारा प्रश्न

जगाच्या दृष्टीने शिक्षण म्हणून जे कांहीं म्हणतात ते मी खूपच घेतले आहे. माझ्या विचारांत, कल्पनेत, जगांकडे पाहाण्याच्या दृष्टीत व्यवहारीक आणि पारमार्थीक विचारांच्या तुमळ युद्धांतून मी आतां कांही स्थीर अशा अवसेप्त येऊन पोहचलो आहे असे मला वाटते. पण हे खें आहे काय? की मी हजारो विचार आणि कल्पना मधून आतां कांहीं विचार आणि कल्पना निवङ्गन त्याच उराशी बालगून तीच माझ्या मनांची स्थिर स्थिती असें समजत आहे का? असाही प्रश्न मला नेहमी संभ्रमांत टाकतो. सर्व मनांचे मंथन करून व भोवतालच्या जगांच्या बप्यावाईट अनुभवाचा त्याला निकस लावून आतां अनुभवत असलेला माझा मी तरी खरोखरी स्थिर स्वरूपाचा आहे का? हाही प्रश्न मला नेहमी घोटाक्यांत टाकत असतो, कधीं कधीं असें वाटते की हा मी अस्तीत्वांत आहे की नाही? कां माझ्या गोघळलेल्या विचारांनी, कल्पनांनी, अनुभवांनी दर खेपेला बदलणारा माझ्या अंतरंगात एक बदलता गोळा निर्माण करून त्यालाच मला मी म्हणावयास लावले? तसे म्हणावे तर घरी, दारी, ओफिसांत, समाजात मी कुठच्या मी ची प्रतिष्ठा मिरविली? कोट्या मी साठी अपमान झाला असता मी दुखावला गेलो? माझा कोणता मी दुखावला! कोणत्या मी ने मला मी इतरांपासून वेगळा आहे असे शिकाविले? कोणता मी मला माझी संस्कृति, माझे पूर्वज, माझे गांव, माझा देश, माझे राष्ट्र हे इतरापासून

वेगळे आहे असें मला सतत सांगत असतो ? माझे सुख, दुःख, माझे विचार, कल्पना, माझ्या आशा, निराशा, माझी सुखस्वप्ने कोणत्या मी नें आतांपर्यंत अनुभवली व ह्यापुढे अनुभवणार आहे ? मुळांतच हा मी जर कां स्थिर नसेल—बदलताच असेल; किंवा याला अस्तीत्वच नसेल तर मी ह्या मी च्या अस्तित्वासाठी झगडण्याचे कारण तरी काय होते ? सर्व खोटेच होतें तर ! अशा दृष्टीनें मी विचार करूं लागलूं की मला माझ्या अस्तीत्वाबद्दल, उपभोगलेल्या व उर्वरीत आयुप्यांत कांहीं अर्थच नाहीं. असें वाढू लागतें. कारण मग माझ्या आयुप्याचा सर्व अनुभव कोणत्या मी नें घेतला ? आणि मीच नसला तर मग कोणी घेतला हा सर्व अनुभव ? की हा सर्व अनुभव फुकट गेला असें प्रश्न माझ्या मनांत चारवार उद्भवतात.

एक संयुक्तिक उत्तर

ह्या सर्व प्रश्नांचे एकच उत्तर संयुक्तीक आहे असें मला वाटते व तें म्हणजे माझ्या निरनिराळ्या वयोमानाप्रमाणे अनुभवाच्या कक्षेत बावरणारा व सतत बदल पावणारा हा जो मी तो निव्बळ त्या त्या वेळेला माझ्या अंतरंगात माझ्या कल्पनांनी व विचारांनी बांधलेला एक जुडगा असावा असें वाटते. हा जुडगा मी पुन्हां पुन्हां सोडतो, त्यातील कांहीं विचार व कल्पना केकून देतो व कांहीं नवे विचार व कल्पना त्यांत घालून तो जुडगा पुन्हां बांधतो, व त्या नव्या बदलत्या जुडग्याला पुन्हां नव्यानें मी असें म्हणतो. असें सतत जन्मभर चाललेले असावे असें मला वाटते. ज्यावेळेला माझ्या मनांत जगांतल्या विविध विषय-खाचा हव्यास निर्माण होऊन त्या उपभोगाची साधने आकसाने मिळवून ती आपल्यासाठी ठेवण्याचा मी प्रयत्न करतो, त्यावेळी एखाद्या फोटोग्राफरने फार जवळून एखाद्या देखाव्याचा किंवा माणसाचा फोटो काढावा तसा माझ्यांतला मी मला जास्त प्रक्षमाने जाणवतो. या उलट एखादी सुंदर कविता वाचल्यावर, किंवा वाळ्यांतला संस्कृति परीपुत असा उतारा वाचल्यावर किंवा तात्त्विक विचारांच्या चिंतनात, हा मी विरुन दूर जाऊन कुठैतरी एका बारीक ठिपक्यासारखा मला जाणवतो. कांहीं कांहीं वेळेला गृह तत्व चिंतनांत मी असतांना एक क्षण भर का म्हणाना ह्या मी चा मला पत्ता किंवा ठाव ठिकाणा मिळत नाही. अशा वेळेला मला गीतेतला एक सुंदर श्लोक आठवतो.

यतो वाचो निवर्त्तन्ते अप्राप्य मनसासह ।

यद्गत्वा न निवर्तन्ते तद्वाम परमंमम ॥

आत्मा व परमात्मा

मग हा मी—मला सतत भासणारा हा मी मन बुद्धीच्या पलीकडे आहे की काय ? आणि म्हणूनच मन बुद्धीनें निर्माण केलेल्या कल्पना विचारांच्या रंगातून हा मला दरवेळीं निरनिराळा दिसतो की काय ? एखादा स्फटीक मर्जी निरनिराळ्या रंगावर

ठेवला असतां जसे ते ते रंग घारण करतो, किंवा 'पाणी तेरा रंग कैसा जिसमें मिळावे औसा' अशा स्वरूपाचा हा मी आहे की काय? असें म्हणतात कीं परमेश्वरानें मला, रज आणि तम ह्या तीने गुणांनी हें जग निर्माण केले व ते करतांना मला रज तमो गुणांच्या भेषजीची अशी कांहीं गळत केली की भौंवतालच्या विविध रंगांनी नटलेली सृष्टी मानवांच्या नयनांना दर खेपेला बदलती दिसावी. इतक्या विविधतेंत देखील बदल होण्यासाठीं त्याने कालाची नेमणूक केली असावी. उन्हाळा, पावसाळा, व हिवाळा ह्या मुख्य तीन ऋतून सृष्टीच्या नेहमी दिसणाऱ्या विविध रंगांची विभागणी करून मानवी मनाला कालोधांत कांहींतरी सुतात बदलत आहे. असा भास निर्माण केला असावा. आणि त्या बरहुकूमच मानवी अंतःकरण तयार करून मानवी मनांत आणि परिस्थितीत, उन्हाळे, पावसाळे आणि हिवाळे यांना, कोंदणात एखादी वस्तु आपण बसवितों तसें बसविले असावेत. आणि म्हणूनच कालोधात हजारो युगानुयुगे चाललेल्या ह्या विश्वगोलांत इकडची सृष्टी तिकडे झाल्यासारखी जशी मानवाला वाटते, तशी स्थिती मानवामधल्या ह्या निरनिराळ्या अवस्थातून बदलत जाणाऱ्या ह्या मींची असावी. हा एक प्रकारचा अजबच शोध लागल्याचा मला आनंद झाला. व असाच खोल खोल विचार करीत गेल्यावर आतं मला वाढू लागले आहे कीं सतत कालोधाबोबर बदलणाऱ्या सृष्टीच्या विविधरूपामार्गे त्रिगुणांच्या पलीकडे कालातीत स्वरूपात असलेला स्थिर स्वरूपाचा सचिदानंद प्रभु व मानवी मनोधाबोबर विविध विचार कल्पनांना बदलते करून त्याच्या मार्गे उमा असलेला स्थिर स्वरूपाचा अविनाशी आत्मा हे दोन्हीहि एकच आहेत. माझ्यांतील मी हा आत्मा, व सृष्टीच्या मार्गाचा मी हा परमात्मा, हेच सभीकरण बोबर असावें. झाशोध लागतांच मला अत्यानंद झाला. जर कांहीं तरी युक्ती प्रयुक्तीनें मला मनबुद्धीच्या पलीकडे जातां आले तर मला माझ्या आत्मारामाचा म्हणजे खन्या मीचा शोध लागेल आणि तो शोध म्हणजेच परमात्म्याचा शोध. हेच एक शेष सत्य ह्या जगांत असलें पाहीजे, असा निर्वाळा माझ्या मनांने मला दिला, मग मी मन बुद्धीच्या पाठीमार्गे मला कोण बेऊन जाईल ह्या शोधांस लागलों.

जैसे डोळ्यां अंजन भेटे । ते वेळीं दृष्टीसी फांटा फुटे ॥
मग वास पाहिजे तेथे प्रगट । महानिधी ॥ शानेश्वर.
ही कदाचित् कविकल्पना असेल – पण डोळे काळजीपूर्वक तपासून अचुक चष्मा बनवून घेतल्यास, शतायुषी झालांत तर हाष्टे स्वच्छ रहाते हें सत्य आहे.

याकरितां निर्दोष चष्मे बनविणार

झेंडे आणि कंपनी

बोरभाट लेन, गिरगांव, मुंबई ४. यांचा सळडा घेऊन निर्धास्त रहा.
वाहेगांवीं फ्रेम्स, लेन्सिस् व प्रिस्क्रिप्शनप्रमाणे चष्मे बनवून ऑर्डरप्रमाणे पाठवूं.

श्रीगुरुग्रंथांतील नामदेवांची वाणी

अनुवादक : गणेश विष्णु कविटकर, एम्. ए.

: ५६ :

ज्याच्या भक्तिदानाची याचना साधुसंत करतात जो अकुल म्हणजे फुलारहित आहे, जो निरंजन म्हणजे अंजनरहित शुद्ध, दोष रहित आहे त्या प्रभु गोपालरायाची सेवा करा. ज्याच्या प्रासादाचे छत दिशदिशांच्या अंतापर्यंत पसरलेले आहे, वैकुंठभुवन ही ज्याची चित्रशाळा आहे, सप्तलोकांत जो समानतेनै परिपूर्ण व्याप्त आहे. चिर तरुण लक्ष्मी ज्याच्या मनांत वास करीत आहे, जेथे चंद्र सूर्य हे दिवे आहेत प्रत्येक प्राणी मात्राकडून दस्त वसूल करणारा काळ हा ज्याचा कोतवाल आहे असा तो प्रभु नरहरि राजा आहे. ज्यानै अखिल विश्वांतील संसार उत्पन्न केले, चतुर्मुख विधाता, ब्रह्मदेव ज्याच्या भवनांत कुलालाचें-कुंभाराचें काम करीत आहे, जगद्गुरु भोला शंकर हा ज्याचें घरीं तत्त्वज्ञानाचा, धर्मतत्वांचा उपदेश करीत आहे, ज्याचे चोपदार पाप आणि पुण्य हे आहेत चित्रगुप्त हा ज्याचा लेखक आहे व धर्मराज द्वारपाळाचें काम करीत आहे असा प्रभु गोपाल हा राजा आहे. ज्याचें घरीं गण, गंधर्व, क्रष्णी आणि भाट मधुर आवाजांत गीत गात आहेत, सर्व शास्त्रे ही ज्याचे बहुरूपी म्हणजे नट आहेत, ज्याचें नाट्यगृह विशाल आहे, राजेशोकहि ज्याचे मधुर स्तुतिपाठ करतात, वायू ज्याच्यावर चवरी ढाळीत असतो, जगाला व्यापणारी माया ज्याची दासी आहे, आग्नि ठेवण्याचें स्थंडिल ही ज्याची नरकाशीची एक अंधेरी खांच आहे असा त्रिभुवनपति हा राजा आहे.

ज्याच्या भुवनांत कांसवाचा पलंग आहे, ज्याची शयथा सहस्रफणी वासुकी नागांने विणलेली आहे, अठराभार वनस्पती हीं ज्याची फुलमाळीण आहे, शहाण्णव कोटि मेघमाला ज्याच्या जलवाहिनी आहेत, देवनदी ज्याच्या नखांतून उत्पन्न झाली आहे, सप्तसमुद्र ही ज्याच्या जलाशयाची मांडण आहे आणि यच्चयावत् सर्व वस्तु ही ज्याची भांडी आहेत असा तो त्रिभुवनाचा स्वामी आहे.

ज्याच्या भुवनांत अर्जुन, श्रुव, प्रव्लङ्घद, अंबरीब, नारद, सिद्ध व विद्वद्जन जवलच वास करीत आहे, गणगंधर्व हे स्वर्गीय नर्तक ज्याची स्तुतिस्तोत्रे गातात, ज्याच्या भवनांत याप्रकारचे सर्व जीव आहेत आणि सर्व जीवांच्या अंतर्यामी तो व्याप्त आहे. नामदेव म्हणतात, सर्व भक्त ही त्याचीच नांवनिशाणी, चिन्हे किंवा स्वरूपे होते ॥

: 49 :

मला तूं विसरूं नकोस, हे रामराया । मला तूं विसरूं नकोस, अज्ञानी आणि
मार्ग चुकलेले हे पंडे माझ्यावर रागावले आहेत, त्यांनी मला शूद्र शूद्र म्हणून मारहाण
केली, देवळाबाहेर काढलै. हे बापा विष्णु । मी काय करूं ? मेल्यावर मुक्ति देणार
असशील तर मुक्ति म्हणजे काय ? हे कोणालाहि समजणार नाही. या पंड्यांनी मला
अंत्यज म्हटलै, अच्छूद म्हटलै तर त्यांत तुझाच अवमान होत नाहीं कां ? तूं आपणास
दयाळू, कृपाळू म्हणवितोस ! तूं अनंत वाहो म्हणवितोस !! तर तूं आपले बाहु लांब
करून माझे रक्षण कर, असें म्हणतांच देवानें देवालयाचे तोंड नामदेवाकडे फिरविले
आणि पंड्याकडे पाठ केली.

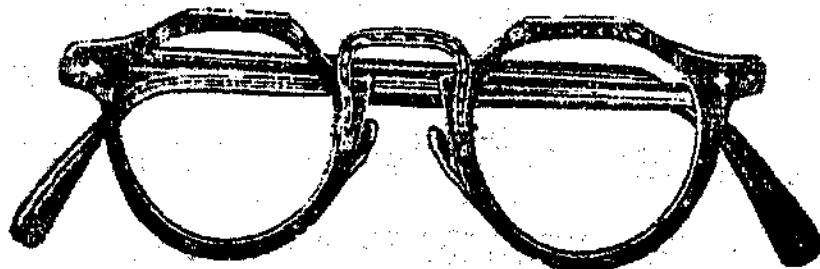
١٦

जसें आरशांत मुखाचै प्रतिविव दिसते त्याप्रमाणे प्रभु रामराय सर्वे भूतांच्या अंतर्यामी आहेत. सर्वे शरीरांत त्यांचै वास्तव्य आहे. कोणतीहि वस्तू त्यावर आपला परिणाम अगर छाप उत्पन्न करूं शकत नाही. बंधमुक्त झालेला आत्मज्ञानी पुरुष जातिभेदातीत-स्पर्शस्पर्शांतीत असतो. पाण्यामध्ये जसें मुख दिसावे तसा नामदेवांचा स्वामी श्रीविष्णु सर्वोत्तरयामित्वानें दिसत आहे.

दिव्य दृष्टिसाठी TELIGRAM :— DIVYANETRA

शिसा ऑप्टिकीअन्स (BOM. DADAB)

[चष्ट्यांचे व्यापारी]

यांच्या येथे तज्ज डॉक्टरांकडून डोळे मोफत तपासून उंची व टिकाळू जास्ते पापाळ करावें नि

उंची व टिकाऊ चष्मे माफक दरानें भिळतात.

छविलदास रोड, दादर (W. R.), मुंबई २८

जीवन असे जगावे !

— ले. आप्पाराव

मनुष्याचा जन्म मिळाला म्हणून काय झाले ? माणसाप्रमाणे जीवन जगतां आले तरच त्याचे सार्थक. जीवन जगणे ही एक कला आहे. ती कला तुम्हीं कशी आचरणांत आणाल ? तुम्हीं जीवन कसे जगाल व या जगांत सर्वांकडून भला रे भला ! असे म्हणवून कधीं घ्याल ?

या जगांत माणसाच्या जन्माला आल्यानंतर माणसाप्रमाणे जगणे, वावरणे व शेवटीं नांव मिळवून जाणे ही खरोखर एक कला आहे. खरीखुरी जीवनकला ती हीच होय. मानाने जगावे कसे हे माणसाला समजले पाहिजे. श्रीमंतीत ऐषब्रामांत व थाटामाटांत रहाणे म्हणजे जीवन जगणे नव्हे. गरिबीतही सुखासमाधानाने, त्यागी व सेवाभावाने जगतां येते, त्या जगण्याचे महत्व जास्त आहे.

जीवन जगणे ही कला

जीवन जगणे ही एक कला आहे. तो व्यवसाय किंवा रोजगार नाही. रोजगार कसा ? जीवनाचा व्यवसाय करणारी माणसे आपल्यासभोवार सर्वत्र आढळून येतात. नफा नुकसानीसाठी जगावयाचे, स्वतःच्या स्वार्थासाठी जगावयाचे स्वतःच्या व कुटुंबी-जनांच्या सुखासमाधाना पालिकडे दृष्टीचा पल्ला जावयाचा नाही. हे का जीवन जगणे झाले ? कांही माणसे स्वतःसाठी नव्हे तर इतरांसाठी जगत असतात. तसे आपल्या जीवनाला स्वरूप देतात.

परंतु त्याहीपेक्षां या जगांत वावरणाच्या लोकांचा तिसरा एक वर्ग आहे. नैतिक दृष्ट्या अत्यंत खालच्या पातळीवर वावरणारी माणसे असतात ती ! स्वतःचे नुकसान सोसूनही दुसऱ्याला पेचात आणावयाचे. याच वर्गातून पुढे लुटाऱ्या, दरोडेखोर यांची अवलाद नावारुपाला येत असते. त्यांना भीड, मुर्वत कसलीच नसते. स्वतःचा तळीराम येन केन प्रकारेण गार करावयाचा ! दुसऱ्यांना संकटांत व पेचांत आणावयाचे ! त्यांचा हाच रोजगार. त्यांतच त्यांचे समाधान व आनंद ! काय म्हणायचे अशा लोकांना ! अशा लोकांच्या वांच्यालासुद्धां उभे रहाणे घोक्याचे असते !

विरंजीव कसे व्हावे

आपणही येथे अशा लोकांपासून चार पावळे दूर राहूं या, म्हणजे त्यांचा फारसा विचार न करतां आपण पुढे जाऊं द्या. त्यांचे दोष, त्यांचे वागणे त्यांना शासन करील.

जसें पेराल तसें कापाल, तुमच्या वागण्याचा तुम्हांलाच बरावाईट परिणाम भोगावा
लागेल, दुसन्यांना काय त्याचें !

जीवन कसें असावें ? जगण्याची कला अंमलांत आणून या जगांत कोणत्या कला-
वंतानें आपले नाव अजरामर करून ठेविले ?

आहेत ! अशीं माणसें या जगांत आजवर अनेक होऊन गेली. काळ होती व
आजही आहेत,

उदाहरणादाखल आज काळ नेहमी हष्टीसमोर येणारे एकच उदाहरण घेऊं या,
महात्मा गांधी ! किती सुंदर जीवन ते जगले ! सर्वांच्या मनावर कसा कायमचा ठसा
उभटवून गेले ! जगण्याची कला म्हणजे काय, जीवन जगावें कसें याचा उच्च आदर्श
आमच्या समोर ठेऊन ते गेले !!

हा खरा महा कवि !

त्यांनी आपला सारा जीवनपट किती हळूवार हातांनी सुंदर रंगविला ! किती परो-
परीचे नेत्र दीपक रंग त्यांत भरले ! तें कां मोठे चित्रकार होते ? कां कवि होते ? त्यांनी
काव्य लिहीले नाहीं. ते जीवनभर काव्य जगले ! त्यांचे सारे जीवन म्हणजे एक रसभरीत
महा काव्य आहे ! काव्य कां लिहायचे असते ! जगायचे असते त्यांनी एखादें काव्य
लिहीले नाहीं, किंवा एखादे चित्र रेखाटले नाहीं. तरीही त्यांच्यासारखे महा कवी व महा
चित्रकार तेच !

महात्माजी जें जीवन जगले ती एक कला होती. तें जें जीवन जगले ते
एक अमर काव्य होते. तें एक नयनरम्य चित्र होते. तें जीवन म्हणजे तो असा एक
दिव्य आरसा होता की ज्यांत डोकावून पाहिले असतां आपणास भगवंताचे दर्शन
घडावें ! ते जें जीवन जगले जें खरेखुरे मानवी जीवन सुंदर परिपूर्ण व चिरंतन ! तें
सुफलदायी होते. मानवजातीला आणि भगवत् सेवेला वाहिलेले सफल जीवन !

स्वर्गांच्या वाटेवरील दीपस्तंभ

तुम्ही आम्ही डोळे भरून पहावें, आपल्या डोळ्यांत व अंतःकरणांत ओतप्रेम
भरून घ्यावें, अखंडपान करीत रहावें असें तें जीवन होते. केवढा मोठा उच्च व
अनुकरणीस आदर्श त्यांनी आमच्यापुढे ठेविला आहे ! स्वर्गांच्या वाटेवरील तो प्रचंड
दीपस्तंभ आहे. सभोवार पसरलेल्या काळोखांतून अडखलत जात असतां आशेचा
किरण दाखविणारा तो वाटाऱ्या आहे.

हे जीवन केवळ स्वार्थासाठी का आहे ? जन्मभर स्वार्थासाठी घडपडायचे,
स्वतःची तुंबडी येनकेन भरावयाची, झालें, आणखी दुसरे कांहीं नाहीं, हे जीवन जगणे

आलें का ? जेथे सेवाभाव नाहीं, त्याग नाहीं व शरणागति नाहीं, तें कसलें आलें आहे जीवन ?

उगाच आटोक्यावोहरच्या उंच उंच उड्या मारायच्या, भलत्यासलत्या गोष्टीच्या नादाला लागायचे नाहीं, कोणाचा द्वेष नाहीं, कोणाचा मत्सर नाहीं. कोणाचा हेवादावा नाहीं. उच्च विचारसरणीत सदा सर्व काळ वावरायचे. आपल्या हातून होईल तो परोपकार क्रावयाचा. कोणाला लुबाडण्याची भावना नाहीं. संकटांत, काळजींत असलेल्याचे संकट व काळजी दूर करण्यासाठी आपल्या हातून जे जे करतां येण्यासारखे ते मनोभावे क्रावयाचे.

है ऐश्वर्य कोणासाठी ?

मित्रांना कोणीही देईल; परंतु परक्यांना ज्यांना जरूरी असेल त्यांना दिले पाहिजे ! स्वतः घेण्याचा हव्यास नको. तुम्हांला ईश्वरानें ऐश्वर्य दिले आहे. सुसंप्रभाता दिली आहे. ती तुमची पूर्वपुण्यार्द, परंतु त्याचा गर्व वाहूं नका किंवा दिमाखानें व तुच्छतेनें वागूं नका. त्या ऐश्वर्यांचा इतरेजनांसाठी तुम्हीं उपयाग कराल तितके तें ऐश्वर्य तुम्हांला शोभादायक व सुखकारी होईल. तें ऐश्वर्य कोणाचे ? एकच्या तुमचेच कां ? तुमच्या कुटुंबियांचा एवढेच नव्हे तर इतरेजनांचाही त्यांत भाग आहे. अशा रीतीनें त्याग करतां करतां त्याची परिसीमा तुम्हांला गांठतां आली पाहिजे. असें जीवन जगतां जगतां त्याला तेजस्वी पैलू पडत जातात. तें तेजःपुंज जीवन होय. त्याचे तेजोकिरण चोहांकडे फाकूं लागतात. हें जीवन जगणे होय. असें जीवन जगतां जगतां जीवन कलेचा मध्यविंदू सांपळूं शकतो.

हे जीवन म्हणजे सुगंधी गुलाब पुष्पांनी भरगच्च भरलेला विडाना नव्हे. त्यांत खांचखालळे, कांटेकुटे असंख्य भरलेले आहेत. जीवन जगावै कसे हे समजावै लागते व समजून ध्यावै लागते.

नेहमी समाधानी, नेहमीं संतुष्ट, नेहमीं आनंदी, असें हवें आहे जीवन. तें उगाच नाहीं वाट्याला येत.

सनिमित्रांची जोड

अशा प्रकारचे उच्च जीवन जगत असतां मैत्री करणे, मित्र जोडणे हीही एक कला आहे. सनिमित्र निःस्वार्थ मित्र सांपडणे कठीण; मात्र तो सांपडत नाही असें मात्र समजूनका. मित्राची मैत्री प्रसंगानें बळकट होते; तिची पारख होते. नामधारी मित्र सारेच असतात. खरा मित्र एखादाच असतो. प्रसंगानें मित्राची पारख होते. आणि ती जेव्हां होते, तो जेव्हां सांपडतो तेव्हां त्याला हृदयाशीं घट्ट कवटाला. त्याला सोळं

नका. आयुष्याच्या अखेरीपर्यंत त्याला सोडूऱ्ह नका. तो तुमच्या सुखदुःखाचा एक सोक्ती होऊन रहावा.

चांगली पुस्तके वाचणे व त्यापासून लाभ उठविणे ही सुद्धां एक कला आहे. सर्वोना नाहीं साधत ती. तुम्ही ती कला साध्य करून घेतली पाहिजे. पुस्तक कसें मन लावून वाचलें पाहिजे. त्याच्याशी तुम्हीं एकरूप झालें पाहिजे. त्यांतील जो ग्राह्यांश असेल तो तुम्हांला घेतां व आत्मसात् करतां आला पाहिजे. कांहीं तरी वाचायचे व वेळेचा दुरुपयोग करावयाचा, तें वाचन नव्हे. सुंदर ग्रंथाच्या वाचनापासून तुम्ही आपलें जीवन सुंदर बनवूं शकतां. त्याला साजशृंगार चढवूं शकतां. वाचतां, वाचतां तुमच्या डोक्यात नवा प्रकाश पडत गेला पाहिजे. कांहींतरी अनुकरणीय सांपडलें असें वाटलें पाहिजे. ग्रंथ म्हणजे तुमचे मुके मित्र, तुमच्यावर हुक्मशाही न चालवितां हंसतां, खेळतां ते तुम्हांला जीवन संदेश देतात. ते तुमचे समाधान करतात व तुमचा आनंद द्विगुणीत करतात.

सद्ग्रंथांची निवड व वाचन

यासाठीं पुस्तकांची निवड करतांना तुम्ही जास्तीत जास्त काळजी घेतली पाहिजे. जीवनाला वळण लावतील, जीवनोदेश गांठायला मदत करतील अशींच पुस्तके तुम्हीं नित्याच्या वाचनासाठीं निवडलीं पाहिजेत. ‘कांहीं पुस्तके वरवर वाचून फेंकून देण्यासाठीं असतात; कांहीं पुस्तके आत्मसात् करण्यासाठीं असतात तर कांहीं ग्रंथ चघळीत चघळीत पचवून टाकण्यासारखे असतात.’ (बेकन)

तोच जीवन जगला !

वरील प्रमाणे ज्याने आपल्या आयुष्याला वळण लाविलें व जो त्याप्रमाणे जगला त्याने आपले जीवन सार्थकी लाविलें, तो जीवन जगला असें अभिमानाने म्हणता येईल. आयुष्याच्या अखेरीला माणसावर पश्चाताप करण्याची पाळी येऊ नये, समाधान वाटावै. आनंद वाटावा. मरणाचे भय वाढू नये, सारे लक्ष संताप्रमाण भगवंताच्या पदकमलांकडे लागून राहिले पाहिजे. त्याच्या भेटीसाठीं जीव व्याकुळ झाला पाहिजे. येथलीं सारीं वंधने सुखेनैव व ताढताड तुटलीं पाहिजेत. डोक्यांत भगवंताची सूर्ति भरून गेली पाहिजे.

आणि मग एक दिवस सहज रीतीनें या देहाला रामराम ठोकायचा; परंतु तोही रामनाम जपत असतां. मग कविराच्या भाषेत लोकांनी म्हटलें पाहिजे की,

जब तू आया जगतमें लोक हंसे तू रोय।
ऐसी करणी कर चलो के तू हंसे जग रोय॥

श्रीसाईबाबा हॉस्पिटल फंड

हॉस्पिटल फंडासाठी रोख रकमेच्या रुपाने
देणगी दिलेल्या भक्तांची यादी.

भक्ताचे नांव	रक्कम	भक्ताचे नांव	रक्कम
१. श्री. दत्तोबा तांबे	११-००	२५. श्री. राजाराम भाऊ करडे	२५-००
२. सौ. मंदाकिनी आर काथे	५१-००	२६. ,, मारुती ल. मांजरेकर	५-००
३. श्री. व्ही. बी. शेनॉय	२०-००	२७. ,, आर. के. पाटील	५-००
४. सौ. रुक्मिनी व्ही. शेनॉय	५-००	२८. ,, नारायण कुंबारजी	५१-००
५. कै. तुळशीदास		२९. ,, ए. व्ही. सोमसुंदरम	५-००
महादेव शिरसाट	१०१-००	३०. ,, न. पी. पटेल	५१-००
६. श्री. हिंमतलाल व्ही. शहा	५१-००	३१. ,, सोमाभाई पी. पटेल	११-००
७. श्री. शिवराज श्रीवल्लभ	२५-००	३२. सौ. शकुंतलाबाई	
८. श्री. ए. अल्काडे गुंदवा	२५-००	वानखेडे	१०१-००
९. श्री. जे. एम्. दाणी	२५-००	३३. श्री. एम्. गोपालकृष्णराव	१११-००
१०. श्री. सोराबजी जे.		३४. ,, एस. अर्जना राजा	१०१-००
मारोलीवा	१५-००	३५. ,, भिमजी हिरजी सोलंके	५०-००
११. श्री. रोशन इराणी	११-००	३६. ,, डी. के. चारडे	५-००
१२. श्रीकरणजीत गोरागांधी	१०१-००	३७. ,, एस. ललिता उप्रेद्र	
१३. ओर्हिल सेंस मेन्यु. कं.	१०१-००	नायदू	२०-००
१४. कुमारी ज्योती अमीन	२५-००	३८. लॉरेन्झावॉच कंपनी, मुंबई	२५-००
१५. ,, शीतलो एन्. वाकवाला	१५-००	३९. लॉरेन्झावॉच कंपनी,	
१६. श्री. प्राणलाल पी.		कलकत्ता	२५-००
गगलाणी	१०१-००	४०. लॉरेन्झावॉच कंपनी,	
१७. ,, „ „ „	५१-००	कानपूर	२५-००
१८. श्री. एस. एम्. दोरास्वामी	२५-००	४१. लॉरेन्झावॉच कंपनी,	
१९. „ संपतराव भाऊ मोरे	१०-००	मद्रास	२५-००
२०. „ काळू केशर	६५-००	४२. एक साईभक्त	१५-००
२१. „ बी. एस. खेमाणी	५१-००	४३. श्री. शामसुंदर लेखराज	
२२. „ सुकदेव भिला पाटील	५१-००	खत्री	२००-००
२३. „ एल. कामेश्वरराव	१०५-००	४४. „ नंदकुमार शिवराम	
२४. श्रीमती नीलावती आर.		खत्री	२००-००
बक्षी	१०१-००	४५. „ दत्तकुमार शिवराम	
		खत्री	२००-००

भक्ताचें नाम	रकम
४६. „, लेखराज मुंशीराम	
	खन्नी २००-००
४७. „, साई समाज दिल्ली	५१-००
४८. „, आर. सी. जैन	११-००
४९. सौ. व्ही. एम. राम	५-००
५०. श्रीमती भानुमती केशवलाल	२१-००
५१. श्री. केशवलाल दवालवाला	११-००
५२. „, कनयालाल दरेबा	५-००
५३. श्रीमती मणीबेन सत्यनारायण	
	दरेबा २-००
५४. श्री. उपेंद्र केशवलाल	२-००
५५. „, उषा केशवलाल	२-००
५६. „, एम. के. ठकर	२-००
५७. „, जे. रामचंद्र मुर्ती	१०-००
५८. „, भरतलाल माणिकलाल	
	शाह ११-००
५९. „, विष्णु सखाराम	
	कुलकर्णी १०१-००
६०. सौ. सुशिला कल्याणपूरकर	७५-००
६१. श्रीमती कुमुदिनी व शालन	
	काळे १०१-००
६२. श्री. मोहनलाल पी. सोलंकी	५-२५
६३. „, एस. जी. रांडस्वामी	१०१-००
६४. सौ. प्रमिला गजानन	
	सातभाई ११-००
६५. श्री. बी. एम. शाह अँड एम. एम.	
	शाह ११-००
६६. „, शांती कालबाग	२५-००
६७. „, बी. एच. अग्रवाल	१०१-००

भक्ताचर्च नांव	रक्षम
६८. श्री. बेलाला विह्नेशम	५-००
६९. „ ए. पी. कुरने	१०-००
७०. कु. स्लेहलता पांडुरंग	कर्णीक १०१-००
७१. हंसाबेन भानुभाई पटेल	५१-००
७२. श्री. नारायण यशवंत शिंदे	२१-२५
७३. डॉ. जी. रामचंद्र अँड	कॅमीली १००-००

हॉस्पीटल फंडासाठीचे करुपानें
आलेल्या देणग्यांची यादी:-

१. श्री. छोटुभाई खंडुभाई	देसाई ३५१-००
२. कॅप्टन बी. एस. चालम	२०-००
३. श्री. प्रभाकर जयराम	सोलव ५०००-००

४. श्री. देवजी रत्नसी १२५-००

५. सौ. कमल एस. गाथोडे २५-००

हॉस्पीटल फंडासाठी मनिअँडुरने

अलेल्या देणव्यांची यादी

१. सौ. निर्मला जी, क्रुशी	५-००
२. श्री. डी. आर. पटेल	२५-००
३. „ बा. पु. निचल	१-२५
४. „ विहारी मोहनलाल	१०-००
५. „ आर. आर. सोना	२५-००
६. „ जे. व्ही. नरसिंहलु	५०-०१
७. „ जी. व्ही. रामा अयर	५-००
८. „ के. एम. सोमयाजी	५-००
९. „ एन. एम. वालावलकर	११-२५
१०. „ पी. व्ही. आरोलकर	११-००
११. „ एच. एम. नांजुंदिया	१०-००

मुंबई ऑफीसमध्ये हॉस्पीटल
फंडास आलेल्या देणग्यांची यादी:-
 १. श्री. व्ही. एस. ठाकरे १००-००
 २. सौ. पेरीन पी. सिघवा २१-००
 ३. श्री. मेहरु पी. सिघवा २१-००
 ४. सौ. इ. आर. इक्षराईल ५-००
 ५. श्री. एस. एस. आपटीकर १०-००
 ६. „ जी. एस. जोशी १०१-००
 ७. „ दामोदरदास भगवान-
दास ११-००
 ८. श्रीमती सुशिला दत्तात्रय
पहळंकर ५१-००
 ९. श्री. चुनीलाल एम्. पटेल
(लंडन) १५-००
 १०. „ इंद्रवदन पोटलाल २५१-००
 ११. „ जीवाभाई लालभाई ५-२५
 १२. „ एन्. आर. मिळी १०१-००
 १३. श्री. काशीम आप्यासाहेब २-५०

वरीलप्रमाणे हॉस्पीटल विल्डॉग फंडास मदत दि. १६-६-६२ पर्यंतची आहे,
तरी साईभक्तांस सविनय प्रार्थना आहे की, हॉस्पीटल फंडासाठी उदार अंतःकरणाने
मदत पाठवावी.

श्रीसाईवाचा आपणास व आपले कुदुंबीयांस सुखासमाधानांत व
आनंदांत ठेवा.

ए. आर. सावंत अॅन्ड ब्रदर्स

३६३, मंगळदास मार्केटसमोर, मुंबई नं. २. टे. नं. २२८४४

तयार कपडे, सर्व प्रकारची होजियरी तसेच टॉवेल्स, चादरी व
पडघांचे कापड मिळण्याचे एकमेव ठिकाण होलसेल व रिटेलर्स

पोंच व अभिप्राय

प्राचीन मराठी कविता खंड १ ला

(संपादक :—ज. शा. देशपांडे, बी. ए. एम. एस्. सी. प्रकाशक : मुंबई मराठी ग्रंथ संग्रहालय, दादर, मुंबई १४. किंमत ३ रु.)

प्राचीन मराठी काव्य महाराष्ट्रभर कितीतरी पढून आहे. तें मिळवून व त्याचें संशोधन करून त्याचें प्रसिद्धीकरण होणे अत्यंत जरूर आहे. ही आपली वाज्ञा य संपदा आहे. परंतु हे कार्य कोणी करावयाचें! त्यासाठी आवड, हैस व वाट्यास येतील ते परिश्रम करण्याची चिकोटीही पाहिजे. आजकाल ती दुर्मिळ होऊन राहिली आहे. शिवाय प्राचीन मराठी काव्य ग्रंथांना वाचक तरी कुठे आहेत? मिळून काय सर्व बाजूली अनास्था. अशा परिस्थितीत जे फार थोडे प्राचीन वाडमयाचें रसीक भोक्ते करत्य बुद्धीने या कार्यात गुंतले आहेत, त्यापैकीच श्री. ज. शा. देशपांडे हे एक आहेत. वर महत्त्वाप्रमाणे दिवसेदिवस अशा हौसी संशोधकांची जात कमी कमी होत चालली आहे. त्यांना जनता व सरकार या उभयतांकडून जरूर तें उत्तेजन मिळणे जरूर आहे.

आमच्या माहितीप्रमाणे श्री. देशपांडे यांनी स्वतःच्या लिशास खार लावून व आपला अमूल्य वेळ खर्च करून महाराष्ट्राच्या कोनाकोप्यांतून प्राचीन वाज्ञा गोला करण्याचा स्तुत्य उपक्रम गेल्या कित्येक वर्षांपासून चालविला आहे. त्यांनी दुर्मिळ तसेच व्याजवर अप्रकाशीत असें वाज्ञा प्रसिद्ध करण्याचा उपक्रम सुरु केला आहे. ही जबाबदारी मुंबई मराठी ग्रंथसंग्रहालयाने स्वीकारली असून प्राचीन मराठी कविवा खंड १ ला एक महिन्यापूर्वी प्रसिद्ध झाला असून दुसरा खंड छापला जात आहे. असें अनेक खंड प्रसिद्ध व्यावयाचे आहेत. मुंबई मराठी ग्रंथसंग्रहालयाने हा एक स्तुत्य उपक्रम सुरु केला आहे. त्याच्याला त्या संस्थेला धन्यवाद देणे जरूर आहे.

प्रस्तुत खंडांत कवि विट्ठल कळपरकर, नामा पाठक, एक अनामिक, कवि विश्वनाथ व चौका यांचे निवडक काव्य प्रसिद्ध करण्यांत आले आहे. त्याचबरोबर श्री. देशपांडे यांनी कवि परिचयही करून दिला असून कठीण शब्दांचे अर्थही दिले आहेत.

श्री. देशपांडे यांनी सुरु केलेल्या या उपक्रमांत त्यांना सर्वांकडून जरूर तें उत्तेजन मिळत जाईल अशी आशा आहे.

Shri Sai The Superman

[लेखक :— स्वामी साई शरणानंद. मिळण्याचा पत्ता—श्री. जगदीशचंद्र एन. रावळ, १०२७ सद्माता पोळ सांकडी शेरी अहमदाबाद नं. १ किं. २ रु.] स्वामी

श्री साईं शरणानंद (श्री. वामनराव पटेल) यांचा अल्प परिचय साईंलीलेतून यापूर्वीच करून देण्यांत आलेला आहे. ज्यांना साईंबाबांचे सान्निध्य लाभलें व ज्यानीं त्यांच्यावर संपूर्ण श्रद्धा ठेऊन आपले भवितव्य उज्ज्वल करून घेतलें अशा फार थोड्या हयात साईंभक्तांपैकी ते एक आहेत. साईं बाबासंबंधीं आजवर त्यांनी लहान मोठी अनेक पुस्तके लिहून तीं सेवाभावाने प्रसिद्ध केलीं आहेत. या ग्रंथांत एकंदर अकरा प्रकरणांत त्यानी साईंबाबांच्या जीवन कार्याचा सुलभ इंग्रजी भाषेत परिचय करून दिला आहे. त्यांत साईंबाबांच्या जीवनांतील अनेक अद्भुतरम्य प्रसंगही आले आहेत. साईंबाबांचे दुसरे एक भक्त श्री. पी. एम्. ए. पी. एच. डी. यानीं या पुस्तकास प्रस्तावना लिहिली असून त्यांत ते म्हणतात, बाबांच्या जीवनांतील कांहीं महत्वाच्या घटना व त्यांचा अध्यात्मिक अर्थ कसा लावावयाचा यासंबंधींचा जरूर तो खुलासा बाबांचे परम भक्त व त्यांच्या तत्त्वज्ञानाशीं एकरूप झालेले व प्रत्यक्ष त्यांचे सान्निध्य व कृपादृष्टि लाभलेले साईं शरणानंद यानीं केला असल्यामुळे त्याला विशेष महत्व आहे.

श्री सार्वलीलाख्यान

लेखक व मिळण्याचा पत्ता वरीलप्रमाणे. किंमत सव्वा दोन रु. श्री साईं शरणानंद यांनी गुर्जेर वाचकांसाठी एकेदर चौबीस अध्यायांत (काव्यमय) साईंबाबांच्या जीवन कार्याचा यथामाति परिचय करून दिला असून आजवर प्रसिद्ध झालेल्या साईंबाबांसंबंधींच्या वाढ्यायांत उपयुक्त भर पडली आहे.

* उत्कृष्ट कागद * आकर्षक रचना

* स्वच्छ व सुबक छपाई

बाँस्बे सेटल प्रेस

मुरलीधर टेप्ल कैपाऊंड, ठाकुरद्वार पोस्टाशेजारी

गिरणांव रोड, ठाकुरद्वार मुंबई २

एप्रिल १९६२

या महिन्यांत भक्तांची गदीं वरीच होती. शिवाय श्रीरामनवमी उत्सव या महिन्यात आल्यामुळे त्यावेळीं व मागावून वरेच साईभक्त श्रींचे दर्शनास येऊन गेले. काही कलाकारानी श्रीपुढे हजेरी दिली ती खालील प्रमाणे;

कीर्तन—ह. भ. प. दासबाळ गोखले, मु. माहुल सुंबई नं. ७१ श्री. ह. भ. प. तुकारामबुवा आजेगांवकर मु. आजेगाव जि. परभणी (मराठवाडा) सं. गवई श्री. मराठे तीन कीर्तने (गुडीपाडवा) व दोन एकादशा या दिवशी केली.

प्रबचन—श्री. स्वामी विशेषानंद (कृष्णनगर)

नृत्य—भारत नृत्यकला दर्शन पुणे कुमारी लिलाबाई-कुलकर्णी पुणे,

गायन—श्री ए. जी. शेख अ. नगर, श्री. आर एस. श्रीकंठय्या ए. एस. एम. चितली स्टेशन (चितली) श्री. व. अ. काळे, मु. घोडेगाव, जि. पुणे सौ. शकुंतला जोशी, नासिक श्री. केसरी नाथ दत्तात्रय मुरुडकर माझगाव सुंबई,

हार्मोनियम वाहन—श्री. राजाभाऊ देशपांडे पुणे, व श्री. शंकर भय्या चौरीकर नागपूर.

दिलरुबा वादन—श्री. भगवंतराव पां. वाघमारे बडोदा.

सनई वादन—श्री. गणपत परशराम गुरव, जळगांव पू. खा.

तबला वाहन—श्री. सुधाकर गणपत गुरव जळगांव पू. खा. श्री. गुरुदत्त साकोरीकर, श्री. सखाराम गृहव कोपरगांवकर श्री. दत्तोबा गुरव शिरडी.

मोर्क्यांच्या भेटी—श्री. माजी सभापती सिलमसाहेब, श्री. पांगोसाहेब, श्री. ना. वानखेडेसाहेब, श्री. चैरिटी कमिशनरसाहेब, डायरेक्टर श्री. सुभेदारसाहेब अशी थोर मंडळी दर्शन घेऊन गेली.

भक्तासाठीं सुखसोयी—मंदिरासमोर विस्तीर्ण पटांगणांत बागेचे काम सुरु करण्यांत आले असून सुमारे दोन महिन्यांत हा बगीचा तयार होईल त्यामुळे सायंकाळी भक्तजनांस येथे शांत वातावरणाचा लाभ घेतां येणार आहे. गुडीपाडव्यानिमित्त श्रींचे रथाची गांवातून मिरवणूक व किंतुन वैरों झाले (घ्वज वंदन) झाले. शिरडी येथील हवापाणी उत्तम आहे.

श्रीसाईबाबा शिरडी संस्थानांत विक्रीकरितां असलेली पुस्तके

	किंमत रु. न.पै.
(१) श्रीसाईसच्चरित (मराठी)	७.००
(२) श्रीसाईसच्चरित (हिंदी)	४.५०
(३) श्रीसाईसच्चरित (इंग्रजी)	४.००
(४) श्रीसाईसच्चरित (गुजराठी)	३.७५
(५) श्रीसाईसच्चरित (कानडी)	३.००
(६) श्रीसाईनाथ - स्तवनमंजरी	०.१२
(७) दासगणूकत (४ अध्याय)	०.५०
(८) सगुणोपासना	०.२५
(९) प्रधानकृत साईबाबा शिर्डी (इंग्रजी)	१.००
(१०) श्रीसाईलीलामृत	२.००
(११) हिंदी साईलीलामृत	२.५०
(१२) श्रीसाईसुमनांजलि	०.०८
(१३) कार्तनपंचक	१.५०
(१४) शीलधी	०.७५
(१५) साईबाबा अवतार व कार्य	२.००
(१६) श्रीसाईगीतांजली	०.१२
(१७) रुद्राध्याय (११ वा)	०.१२
(१८) श्री दासगणूकत साईबाबांचे ४ अध्याय	०.५०
(१९) सगुणोपासना (गुजराठी)	०.२५

(पोस्टेज निराळे)

वरील पुस्तकांकरितां खालील पत्थावर लिहावें.

१. सरकारकून, श्रीसाईबाबा संस्थान, पोष्ट-शिरडी, जि. अहमदनगर.
२. मुंबई ऑफिस, साई निकेतन, प्लॉट नं. ८०४ बी, डॉ. आंबेडकर रोड,
दादर, मुंबई १४.